

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Konzuli védelemhez való jog a Nemzetközi Bíróság
Gyakorlatában**

Kézirat lezárásának dátuma:
2024.12.11.

Tartalomjegyzék

I.Bevezető Gondolatok	4
II.A konzuli védelem.....	7
III.A konzuli védelem hiánya okozta problémák	10
III. I. LaGrand ügy	14
III. II.Avena ügy	17
IV.A Jadhav ügy.....	24
IV. I.Pakisztáni katonai bíróságok.....	28
V.Jadhav ügy jelentősége a nemzetközi jogértelmezésben.....	29
VI. Konkluzió.....	39
Irodalomjegyzék	44

Nyilatkozat Mesterséges Intelligencia Használatáról

A dolgozatom elkészítése során többször használtam Bing AI-t egyes mondatok megfelelő lefordítása érdekében. Mesterséges intelligencia egyéb eszközeit nem vettem segítségül.

I. Bevezető Gondolatok

Kulbhushan Jadhav egy házasságban élő, két gyermekes édesapja, aki több, mint tizenkettő évig szolgált az indiai haditengerészetben, majd miután nyugdíjba vonult, Iránban telepedett le és alapított vállalkozást. Több évvel később, 2016-ban váratlanul a pakisztáni katonai bíróság kémkedés gyanújával elfogadtatta és bírósági végzésében halálra ítélte Jadhavot.¹

Jelen dolgozatom célja, hogy bemutassam az ügy kapcsán felmerülő legfőbb problémákat és ismertessem a konzuli védelem vonatkozó szabályait, kitérve a Nemzetközi Bíróság gyakorlatára is, valamint, hogy megoldást találjak az esetlegesen felmerülő hiányosságok, problémák kiküszöbölésére.

Témaválasztásom legfőbb indoka az az észrevétel, hogy már több évtizede problémát okoz az 1963-as konzuli kapcsolatokról szóló bécsi egyezmény egységes értelmezése. Ezzel összefüggésben nem érvényesül megfelelő mértékben a konzuli védelem intézményrendszere, amit számos olyan gyakorlati példa is alátámaszt, ahol a megfelelő tájékoztatás elmarad, megghiúsítva a konzuli védelem megvalósulását.

A konzuli jog alatt tágabb értelemben azoknak a szabályoknak az összességét értjük, amely alapján a konzulok szakmai tevékenységüket végzik,² ide tartozik, minden olyan nemzetközi és európai egyezmény is, amelyeket a konzuli feladatok ellátása során alkalmazni kell. A nemzetközi szerződések közül kiemelendő a már korábban említett 1963-as bécsi egyezmény a konzuli kapcsolatokról, mely többek között szabályozza a konzuli működés területi és szervezeti kereteit, a feladatellátás szabályait és eszközeit, valamint a konzuli tisztségviselők kiváltságait, mentességeit. A bécsi egyezmény felhatalmazza a részes államokat, hogy az egyezménybe foglaltak megerősítése és a konzuli feladatok érvényesülése érdekében szélesítsék ki az egyezmény alkalmazási körét. Fontos, hogy belső jogukat az egyezménnyel összhangban alkalmazzák és alakítsák.

¹Cambridge University: Jadhav case (India v. Pakistan)
<https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/jadhav-case-india-v-pakistan/DD5928FD5A298073FAC9970811419AED> (2024. 03.07.)

²Európai Tanács, Az Európai Unió Tanácsa <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/consular-protection/> (2024.03.07)

Dolgozatom során kiemelt figyelmet fordítok a bécsi egyezmény egyes rendelkezéseire, többek között az értesítési kötelezettségre a letartóztatásról, a fogvatartásról, valamint az eljárásról. Fontosnak tartom e rendelkezéseket részletesebben is vizsgálni, mivel, ha a részes államok e kötelezettségeiket elmulasztják teljesíteni, ellenük bírósági eljárás indítható, emellett érdemes kiemelni, hogy így a többi részes állam állampolgárainak az életét veszélyeztetik. A konzuli tisztviselőknek joguk van ahhoz, hogy egy másik államban tartózkodó állampolgárait felkeresse és érintkezzen velük, úgyszintén a honosoknak is joguk van felkeresni a konzuli tisztviselőket.

Az államok már kezdetben elvetették az automatikus értesítési kötelezettség gondolatát azzal indokolva,³ hogy egyes országokban számos külföldi személy tartózkodik, mely nagyban nehezítené a konzuli tisztviselők feladatát, emellett a fogvatartott választási szabadságát is tiszteletben kell tartani.

A konzuli hatóságok úgy ítélték meg, hogy valamely külföldi állampolgár letartóztatásakor történő automatikus tájékoztatására vonatkozó kötelezettség megvalósíthatatlan, irreális lehetőség,⁴ amely nagy valószínűséggel problémákat okozna bizonyos jogrendszerekben, tekintve, hogy néhány tagállamban összeegyeztethetetlen lenne a magánélet védelmére vonatkozó jogszabályokkal.

A szerződő államok kompromisszumának eredményeként, arra kötelezték a fogadó államot, hogy tájékoztassa az egyént a konzuli hozzáféréshez való jogáról, és "kérésére" tájékoztassa az állampolgárság szerinti állam konzuli hatóságait.

Az egyezmény ezért úgy fogalmaz, hogy „amennyiben az érdekelt személy ezt kéri, a fogadó állam illetékes hatóságai kötelesek késedelem nélkül értesíteni a küldő állam konzuli képviselőjét”.⁵ Ezt követően, ha az érintett személy kéri, a konzuli tisztségviselőknek joguk van ahhoz, hogy a letartóztatott, bebörtönzött személlyel személyesen beszéljenek, levelezzenek, valamint- és ez talán a legfontosabb-, hogy ellássák jogi képviselőtét. A Jadhav ügghöz hasonlóan már a LaGrand és az Avena ügyben is felmerült az értesítési kötelezettség elmulasztása, azonban az első olyan ügy volt Jadhav esete, ahol kémkedéssel gyanúsítottak meg

³Michail Vagias Senior Lecturer, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences Majed Dib LL.B. Candidate, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences, “If he so requests?” The Jadhav Judgment and Article 36(1)(b) of the Vienna Convention on Consular Relations. 89.o.

⁴Uo. 90.o.

⁵1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról. 36. cikk

valakit, és erre hivatkozva nem értesítették a konzuli hozzáféréshez való jogáról a fogvatartottat. Irán úgy vélte, hogy ez olyan bűncselekmény, amely nem tartozik a konzuli védelem alá. ⁶A Nemzetközi Bíróság mindhárom ügy tárgyalása során a bécsi egyezmény 36. cikkében foglaltakat másként értelmezte és alkalmazta. Itt felmerül a kérdés, hogy mennyiben lehet-e a szerződéses szabályok gyakorlatban történő érvényesülése és azoknak a Nemzetközi Bíróságok általi értelmezése eltérő, mennyiben adható e tekintetben kiterjesztő értelmezés.

Az eltérő jogértelmezés következményeinek és a bécsi egyezmény rendelkezéseinek vizsgálata feltétlenül szükséges ahhoz, hogy megállapíthassuk a Nemzetközi Bíróság joggyakorlata eredményeit, illetve hiányosságait.

Továbbá, kiemelten fontos kérdés, amely felmerült már a LaGrand és az Avena ügyben is, hogy mennyi idő áll rendelkezésére a fogadó államnak arra, hogy értesítse a fogvatartottat jogairól. Ugyanis a legtöbb esetben az egyének nem ismerik a jogaikat és a későn történő tájékoztatás következményeként az államok megfosztják az egyént attól, hogy megfelelő jogi képviselőben részesüljön.

Elképzelhető, hogy a letartóztatott félelemből beismerő vallomást tesz, vagy egy ártatlan személy nem tudja bizonyítani igazát, mivel a bizonyítékok nem állnak rendelkezésére, azok csak államának konzuli hatóságainak segítségével lennének számára elérhetőek.

Így dolgozatomban elsőként a Jadhav ügy során felmerült problémákat elemzem és ehhez kapcsolódó ügyek segítségével bemutatom a konzuli védelem, azon belül is az általános értesítési kötelezettség esetleges bevezetésének fontosságát.

⁶Michail Vagias Senior Lecturer, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences Majed Dib LL.B. Candidate, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences, "If he so requests?" The Jadhav Judgment and Article 36(1)(b) of the Vienna Convention on Consular Relations. 97.o.

II. A konzuli védelem

Konzuli védelem alatt azt értjük, hogy egy ország segítséget nyújt a külföldön bajba jutott állampolgárainak. A konzul egy olyan állami tisztviselő, aki a saját hazájának érdekeit képviseli külföldön. Azonban a konzulok feladatai igen összetettek és kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Ennek érdekében a legtöbb állam a konzuli feladatokat illetően hasonló intézkedéseket alkalmaz, viszont előfordulnak eltérések a konzuli segítségnyújtás területén.⁷

A konzuli hatóságok a feladataikat különböző együttműködési formákon keresztül valósítják meg, amelyeket alapvetően kettő csoportra oszthatunk, aszerint, hogy a saját államuk hatóságaival, vagy más államok hatóságaival való kooperációról van szó. A konzuli képviseletek létesítése, továbbá az, hogy a konzuli tisztviselő külföldön milyen tevékenységet végezhet a szokásjogi alapokon nyugvó bécsi egyezmény a konzuli kapcsolatokról, illetve a ténylegesen a küldő és a fogadó állam között fennálló nemzetközi szerződések függvénye.⁸

A konzuli jog kodifikálására tett kísérletek tudományos jellegűek voltak, a meglévő szabályok egyfajta rendszerbe foglalását célozták meg.⁹ Ezen kísérletek önmagukban nem tekinthetők jogforrásnak, valamint ezek a törekvések magánjellegűek voltak, így jelentős hatást gyakoroltak a konzuli jog elméletére és gyakorlatára. Emellett megkezdődött a konzuli jog államközi szintű kodifikációja is, bár egyelőre még nem univerzális, hanem regionális szinten maradv.

A konzuli kapcsolatok jogának legfontosabb jogforrását, 1963-ban, Bécsben kodifikálták,¹⁰ a szokásjog által kimunkált szabályokat összefoglalva és megalkotva az 1963. évi bécsi egyezményt a konzuli kapcsolatokról, amely szabályozza a konzuli feladatokat és a tevékenység korlátira vonatkozó kritériumokat. 1949-ben kezdődtek meg a kodifikációs tárgyalások az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül abból a célból, hogy egy egységes szerződésbe foglalják a konzuli intézményrendszert.¹¹ A tervezet szerint az egyezmény abszolút

⁷Sen, B. (1988). Consular Functions. A Diplomat's Handbook of International Law and Practice. 227-228. o.

⁸Uo.

⁹Konzuli kapcsolatok, Becánics Adrienn, 2018 <https://ijoten.hu/szocikk/konzuli-kapcsolatok> (2024. 10. 28.)

¹⁰Uo.

¹¹Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China 190.o.

kötelezettségként írta elő a fogadó állam illetékes hatóságai számára, hogy tájékoztassák a küldő állam konzuli képviselőt a konzuli kerületében, ha az adott állam állampolgárát letartóztatják, börtönbe zárják, őrizetbe veszik a tárgyalásig, vagy bármilyen más módon fogva tartják. Az e kötelezettséggel szembeni ellenállás is rögzítésre került, különösen megemlítve: az állampolgárok szabadsága, hogy kommunikáljanak és hozzáférjenek konzulátusaikhoz, amely az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának és a lakóhely létesítéséről szóló egyezmény hatálya alá tartozik, nem pedig a konzuli kapcsolatokról szóló egyezmény hatálya alá.¹²

Az olasz delegáció rámutatott, hogy a szabadság az emberi méltóság lényeges része, ha a konzulokat nem tájékoztatják az állampolgárok külföldi személyes szabadságának korlátozásáról, nem tudják ellátni feladatukat, hogy megvédjék az állampolgárok érdekeit és gondoskodjanak jólétükről.¹³

Az univerzális egyezmény nem érinti a kétoldalú megállapodásokat, azoknak inkább háttéranyagaként szolgál, keretet biztosítva a konzuli kapcsolatoknak, melyeket az egyes államok egymással való viszonyukban konkretizálnak.¹⁴

A bécsi egyezmény aláírásával egyidőben két fakultatív jegyzőkönyv megalkotására is sor került. Az egyik az állampolgárság megszerzésével kapcsolatosan leszögezi,¹⁵ hogy a fogadó állam állampolgárságát sem a konzuli képviselők tagjai, sem a velük közös háztartásban élők nem nyerik el. A másik fakultatív jegyzőkönyv pedig a bécsi egyezmény értelmezésével és alkalmazásával összefüggő kérdések rendezése kapcsán állapítja meg a Nemzetközi Bíróság illetékességét.¹⁶

A nemzetközi szokásjog mellett a konzuli kapcsolatok legfontosabb forrásának tekinthető az egyezmény, ugyanis az államok közt létrejövő, konzuli kapcsolatokat szabályozó bilaterális egyezmények alapjául szolgál. Vannak olyan területek is, amelyeket a bécsi egyezmény nem szabályoz, e kérdésekben a szokásjog mérvadó, mely a hiányzó részletek kitöltésére szolgál.¹⁷ Az egyezmény tartalmaz fogalmi meghatározásokat, általános konzuli feladatokat,

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Becánics, A. Konzuli kapcsolatok. Internetes Jogtudományi Enciklopédia, 2018.
<https://ijoten.hu/szocikk/konzuli-kapcsolatok#block-227> (2024.06.28.)

ezeket kiegészítik az államok közt létrejövő kétoldalú egyezmények, valamint az országok belső, konzuli feladatkörét meghatározó és szabályozó joga.¹⁸

Ennek értelmében a konzuli védelem a külföldön élő vagy tartózkodó személy bajba jutása esetén biztosít segítséget és védelmet. A küldő állam segít állampolgárainak a jogaik védelmében a fogadó állam jogrendszerével összhangban.¹⁹

Amikor egy ország állampolgárai egy másik országba utaznak, akkor a következőket mindenképpen érdemes figyelembe venniük: szükséges-e vízum, érvényes-e az útelvélük, illetve az adott országban milyen utazási költségek, vámok vannak érvényben.²⁰

Nem mondható tipikusan érdekvédelmi feladatnak az utazási figyelmeztetések kiadása, ugyanakkor csökkenteni lehet vele a bajbajutott személyek számát, és e célból sok ország figyelmeztetések által kívánja felhívni a figyelmet a lehetséges veszélyekre a célországban. Ezzel is törekednek az országok megelőzni a problémába ütköző állampolgárok számát. Azonban a tájékoztatási feladat ebben nem merül ki teljesen, ugyanis a nagyszámú támogatási lehetőségekből kifolyólag sokan nem tudják pontosan, mikor és milyen ügyekben lehet a konzuli képviselethez segítségért fordulni.²¹

Itt fontosnak tartom kiemelni, hogy a külföldi állampolgárok egyik legfontosabb joga, hogy letartóztatásuk esetén kapcsolatba léphetnek az állampolgárságuk szerinti konzullal. Jelen szabályozás alapján, azonban erre akkor kerül sor, ha az érdekelt személy ezt kifejezetten kéri. Ezt követően a fogadó állam illetékes hatóságai kötelesek késedelem nélkül értesíteni a küldő állam konzuli képviseletét.

A konzuli kapcsolatokról szóló bécsi egyezmény, továbbá a bilaterális megállapodások kötelező értesítést írnak elő a fogva tartott külföldi állampolgár kérésére, valamint az egyéb vonatkozó szerződésekkel kapcsolatos információk közlése szintén kötelező a megfelelő konzuli szolgáltatások nyújtásához.

A bécsi egyezmény preambuluma kimondja,²² hogy célja többek között az államok baráti kapcsolatainak előmozdítása és a közöttük lévő béke fenntartása. Továbbá világossá teszi, hogy

¹⁸1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

¹⁹1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

²⁰Martonyi, J., Diplomáciai Lexikon. Éghajlat Könyvkiadó, 2018.

https://real.mtak.hu/80560/1/diplomaciai_lexikon.pdf 267.o. (2024. 04. 22.)

²¹Uo.

²²Uo.

nem az egyéneket helyezi kedvezőbb pozícióba, hanem a konzuli kapcsolatok hatékony működését kívánja segíteni.

III. A konzuli védelem hiánya okozta problémák

Gyakran előfordul, hogy egy állam nem rendelkezik valamely másik országban konzulátussal. Ilyenkor a kétoldalú megállapodás megkötése szükségszerű abból a célból, hogy egy állam a fogadó állam területén konzuli képviselettel rendelkező államot megbízzon bizonyos funkciók betöltésével, aki így illetékességgel fog rendelkezni a fogadó államban a megállapodásban tisztázott feladatok kivitelezésére.³⁰

Az államközi együttműködések alapját a konzuli kapcsolatokon belül a bilaterális megállapodások adják, melyek kitöltik a bécsi egyezmény által felületesen szabályozott területeket. Így szabályozzák, fejlesztik és kiegészítik a konzuli funkciókat két állam vonatkozásában. A különböző egyezmények eltérő tartalmi elemekkel bírnak, tehát egyes országok esetében külön rendelkezések vonatkoznak a külföldön bebörtönzött állampolgárokra.³¹ A gyakorlatok igen változatosak egyes államok esetében. Már a LaGrand ügyben kitűnik, hogy más a prioritása az Egyesült Államoknak a letartóztatott állampolgáraik felé, mint Németországnak.

A belső konzuli jog megléte és a konzuli érdekvédelem szabályozása alaptörvényi szinten az egyes államokban eltérő.³² A bécsi egyezmény tekinthető minden ország esetében fő jogforrásnak a konzuli feladatok értelmében, azonban nem minden állam rendelkezik saját konzuli joggal, mely kiegészítené az egyezmény által üresen hagyott réseket. Egy ilyen belső jog segít az állampolgároknak annak a meghatározásában, hogy mikor jogosultak a védelem igénybevételére, milyen feltételekkel, és tisztázza a konzulok számára a felelősségi körüket.³³

Az, hogy egy államnak nincsen külön konzuli törvénye, azt is jelenti, hogy nagyobb szabadságot élvez a képviselet egy adott szituációról való döntésben, és rugalmassággal

³⁰Csatlós Erzsébet: A konzuli védelem európai közigazgatása. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2019. 66.o.

³¹Martonyi János: Diplomáciai Lexikon. Budapest, Éghajlat Könyvkiadó 2019. 276.o.

³²Sabina Veneziano: The right to consular notification: The culture bridge to foreign national's due process rights 533. o.

³³Uo.

rendelkezik a meghozataláról, a helyzet részleteinek és a tények figyelembevételével, ugyanis nincs kimondottan kötve egy belső szabályhoz.

Szintén eltér a konzuli érdekvédelem ³⁴szabályozásának megjelenése alaptörvényi szinten, mivel néhány ország esetében az alkotmány előírja a külföldön tartózkodó állampolgárok számára a segítségnyújtást.

Azokban az országokban, melyek tehát nem rendelkeznek konzuli joggal, a bécsi egyezmény rendelkezéseit egy meghatározott irányvonal gyakorlatának keretei vagy alapokmányok egészítik ki. Ilyen esetekben az alapokmány részletesen megadja, milyen segítséget tud nyújtani a konzuli képviselő, és azt is, hogy milyen esetek állnak a képviselő jogkörén kívül, milyen szerepeket nem tud betölteni, ha az állampolgár külföldön nehézségekbe ütközik, ezzel is csökkentve az elvárásokat részükről. ³⁵

A konzuli védelem kapcsán kiemelt jelentőséggel bír a bécsi egyezmény 36. cikke, mely kimondja, hogy a fogadó államban letartóztatott vagy fogvatartott külföldi állampolgárok kapcsolatba léphetnek a küldő állam konzulátusával és a fogadó államnak késlekedés nélkül kötelesek értesíteni a konzulátust. ³⁶

A Nemzetközi Bíróság joggyakorlata főként az államok közötti jogviták rendezésére és tanácsadó vélemények kibocsátására összpontosít. A Nemzetközi Bíróság ítéletei jogilag kötelező érvényűek az érintett felek számára, míg a tanácsadó vélemények nem bírnak kötelező erővel, azonban jelentős befolyást gyakorolnak a nemzetközi jog fejlődésére. A bíróság döntései emellett gyakran precedensként szolgálnak más nemzeti bíróságok számára és hozzájárulnak a nemzetközi jog egységesítéséhez. ³⁷

A konzuli védelem mindig is fontos kérdés volt a nemzetközi jogban, azonban az 1963-as bécsi egyezmény nem határozza meg közvetlenül a konzul és a konzuli védelem fogalmát. A kínai jogászok úgy vélik, úgy véli, hogy a konzuli védelem széles és szűk értelemben is értelmezhető. Széles értelemben a konzuli védelem magába foglalja az összes szolgáltatást,

³⁴Sabina Veneziano: The right to consular notification: The culture bridge to foreign national's due process rights 533. o.

³⁵Hoorens, S., Nederveen, F., Niemi, T. E., Jordan, V., Cox, K., & Bentinck, M. Consular services to citizens abroad: insights from an international comparative study. RAND Corporation. 2019. 8-15. o.

³⁶1987. évi 13. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról Bécsben, 1963. április 24-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről: 36. szakasz 1) bekezdés

³⁷European Justice, https://e-justice.europa.eu/150/HU/international_case_law (2024. 07. 26.)

védelmet és segítséget, amelyet a konzuli feladatok nyújthatnak, nemzetközi szerződések, nemzetközi szokások és hazai szabályozások alapján.³⁸

A gyakorlatban a konzuli védelem nemzetközi vitákhoz vezethet, és ennek eredményeként a Nemzetközi Bírósághoz való fordulás sem ritka. A legutóbbi eset a Jadhav-ügy, amely 2019-ben pattant ki. A Nemzetközi Bíróság ítéletei a konzuli védelem eseteiben nagy jelentőséggel bírnak a konzuli védelem fogalmának, terjedelmének és feltételeinek mélyebb értelmezésében, e területen a fennálló érdekellentétek elemzésében, valamint a fejlődési irányok meghatározásában.

Itt kiemelném, hogy a bécsi egyezményhez kapcsolódó 1963-as fakultatív jegyzőkönyv szintén kimagaslóan fontos szerepet játszik a nemzetközi viták rendezésében. Az 1963-as fakultatív jegyzőkönyv a bécsi egyezményhez kapcsolódóan, a viták kötelező rendezéséről (*Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes*)³⁹ több fontos rendelkezést tartalmaz, amelyek a nemzetközi jogi viták rendezését szabályozzák.

A fakultatív jegyzőkönyv, kimondja, hogy a bécsi egyezmény értelmezéséből vagy alkalmazásából eredő viták az ENSZ Nemzetközi Bíróságának kötelező joghatósága alá tartoznak, kivéve, ha a felek más megoldásban állapodnak meg ésszerű időn belül.⁴⁰ Hogyha a felek nem tudják békés úton rendezni a vitát, akkor bármelyik fél az ENSZ Nemzetközi Bírósága elé viheti az ügyet, hogyha a vita tárgya az egyezmény értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos.

A fakultatív jegyzőkönyv lehetőséget biztosít arra is, hogy a felek választottbírószági eljárásban vagy egyeztetési eljárásban állapodjanak meg, mielőtt az ügyet a bíróság elé vinnék.

Hogyha a felek egyeztetési eljárás alkalmazásában állapodnak meg, mielőtt az ügyet a Nemzetközi Bíróság elé vinnék az egyeztető bizottság ajánlásait öt hónapon belül kell

³⁸Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China 188.o.

³⁹Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes, 1963 [Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes | Refworld](#) (2024.10.28.)

⁴⁰Vienna Convention on Consular Relations optional protocol Concerning the Compulsory Settlement of Disputes, 1964 [Chapter III. Privileges and Immunities, Diplomatic and Consular Relations, etc. TITLE : 8. Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes. Vienna, 24 April 1963](#) (2024.10.28.)

megtenni, és ha azokat a felek nem fogadják el két hónapon belül, akkor az ügyet a Bíróság elé lehet vinni.⁴¹

A felek választottbíróági eljárásról szóló megállapodását a vita fennállásának bejelentését követő két hónapon belül kell megkötni.

Elmondható tehát, hogy a jegyzőkönyv egy átfogó keretet biztosít a nemzetközi jogi viták rendezésére, valamint ez a mechanizmus biztosítja, hogy a nemzetközi jogi viták rendezésére átható és jogilag megalapozott módon történjen, hozzájárulva a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához.⁴²

Napjainkig a Nemzetközi Bíróság öt olyan ügyet tárgyal, amelyek a bécsi egyezményhez kapcsolódnak, beleértve (Paraguay kontra Egyesült Államok) ügyet 1998-ban, a LaGrand (Németország kontra Egyesült Államok) ügyet 2001-ben, az Avena és más mexikói állampolgárok (Mexikó kontra Egyesült Államok) ügyét 2004-ben, az Avena és más mexikói állampolgárok ügyében hozott ítélet értelmezésére irányuló kérelmet (Mexikó kontra Egyesült Államok) 2009-ben, valamint a Jadhav (India kontra Pakisztán) ügyet 2019-ben.⁴³

Bár mind az öt eset különbözik egymástól, jelentős közös vonások is felfedezhetők bennük. Egyrészt a kérelmezők főként a bécsi egyezmény 36. cikkére alapozzák érveiket kérelmükben. Másrészt ezeknek az ügyeknek a háttere nagyon hasonló, mivel a fogadó államokat azzal vádolták, hogy nem tájékoztatták a külföldi gyanúsítottakat az egyezmény szerinti jogaikról, ami a konzuli védelem jogának állítólagos megsértéséhez vezetett.

Általánosan elfogadott tény, hogy az egyezmény 36. cikkének (1) bekezdése b) pontja megállapítja a konzuli hozzáférés jogát, azonban úgy tűnik, hogy nincs egyetértés abban, hogy ezt emberi jognak lehet-e tekinteni. Bár a bíróság a LaGrand ügyben pozitív választ adott arra, hogy az egyezmény 36. cikke egyéni jogokat biztosít, nem tárgyalta tovább, hogy a konzuli hozzáférés joga emberi jogi jelleget öltött-e.

Az, hogy a 36. cikkben előírt konzuli hozzáférési jog emberi jognak minősül-e, a gyakorlatban vitatott kérdés. A bécsi egyezmény elfogadása előtt a konzuloknak általában

⁴¹Uo.

⁴²Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes, 1963 [Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes | Refworld](#) (2024.10.28.)

⁴³Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China 189.o.

joguk volt kommunikálni és találkozni az állampolgáraikkal. A szerződés meglététől függetlenül a konzuli hozzáférési jogot a szokásos nemzetközi jog szabályaként vagy legalábbis nemzetközi gyakorlatként elfogadják.⁴⁴

III. I. LaGrand ügy

Nemzetközi Bíróság elé legelőször a bécsi egyezmény 36. cikkének megsértése miatt Németország nyújtott be keresetet az Amerikai Egyesült Állammal kapcsolatos jogvitában.⁴⁵ Ez volt az úgynevezett LaGrand ügy, mely több szempontból is igen kiemelkedő szerepet játszott a későbbi joggyakorlatban, valamint, ennek köszönhetően előtérbe került a konzuli segítségnyújtáshoz való jog a nemzetközi szintén is.

A LaGrand ügyben először merül fel a kérdés, hogy a bécsi egyezmény 36. cikke keletkeztet-e jogokat az egyének számára, vagy csak az utóbbinak kedvez, míg a törvényes jog kizárólag azt az államot illeti meg, amelynek a szóban forgó személy állampolgára.

A Nemzetközi Bíróság ítéletében kimondta, hogy az egyének számára jogokat keletkeztet az egyezmény 36. cikke és ezeket jelen ügyben az Egyesült Államok megsértette.⁴⁶

1982-ben Arizona állam hatóságai őrizetbe vették a német állampolgárságú Karl és Walter LaGrandot, majd bíróság elé állították és halálra ítélték őket anélkül, hogy tájékoztatást kaptak volna jogaikról.

Németország kérelmére a Nemzetközi Bíróság ideiglenes rendelkezésében felszólította az Egyesült Államokat, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy a kivégzést elkerüljék a végső döntés meghozataláig.

Mivel az Egyesült Államok nem tett eleget a Nemzetközi Bíróság ezen kérelmének, a továbbiakban a kivégzés elkerülésére irányuló intézkedés megsértésével is vádolták.⁴⁷

⁴⁴Uo. 189. o.

⁴⁵ LaGrand (Germany v. United States of America). Judgment of 27 June 2001, I.C.J. Reports 2001 <https://www.icj-cij.org/case/104/> (2024. 04.22.)

⁴⁶ International Court of Justice, LaGrand (Germany v. United States of America), <https://www.icj-cij.org/case/104/> (2024.04.22.)

⁴⁷ International Court of Justice: LaGrand (Germany v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/104/> (2024.04.22.)

Az ügy továbbá arra is rámutat, hogy annak ellenére, hogy az Egyesült Államok ratifikálta a bécsi egyezményt, annak számos pontját többször is megsérti a gyakorlatban.

A jelenlegi szabályozás alapján az egyének hivatkozhatnak a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdés b) pontjának megsértésére a nemzeti bíróságaik előtt.

A LaGrand ügyben megfigyelhető, hogy kulcsfontosságú szerepet játszik a konzuli védelemben az országok notifikációs kötelezettsége, melynek kötelesek eleget tenni az államok, amint megállapították, hogy a letartóztatott személy külföldi állampolgárságú.

Az Egyesült Államok nem tagadta azt, hogy valóban megsértette a 36. cikket akkor, amikor a letartóztatott állampolgároknak nem adott tájékoztatást a jogaikról, így nem tudtak kapcsolatba lépni a német konzulátussal, és nem volt lehetőségük tájékoztatni a konzulátust a letartóztatásuk tényéről sem.⁵⁰

Ugyanis a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdésének a) pontja az alábbiak szerint határozza meg a fogadó államok értesítési kötelezettségét: „*amennyiben az érdekelt személy ezt kéri, a fogadó állam illetékes hatóságai kötelesek késedelem nélkül értesíteni a küldő állam konzuli képviselőjét, ha annak konzuli kerületében a küldő állam honosságával rendelkező valamely személyt letartóztattak, bebörtönöztek, előzetes letartóztatásba helyeztek vagy bármely más módon feltartóztattak.*”⁵¹

Emellett az államok által elfogadott bilaterális egyezmények is hasonlóan rendelkeznek az értesítési kötelezettségről és kiterjednek az őrizetben tartás majdnem minden formájára. A bécsi egyezmény nem határozza meg,⁵² hogy pontosan mi tartozik a „*bármely más módon feltartóztatott*„ kifejezés alá.

Az érdekelt személy tájékoztatását jogairól nem lehet szándékosan késleltetni. Majd az adott körülmények között ésszerű időn belül meg kell történnie az értesítésnek. Az egyezmény nem mondja ki, hogy csak szóban történhet meg a letartóztatott vagy őrizetben lévő személy tájékoztatása, így lehetősége van a fogadó államnak írásban tájékoztatni a fogvatartottat.

53

⁵⁰Uo.

⁵¹ 1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 36. cikk

⁵² 1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

⁵³ Michail Vagias, Majed Dib : „if he so request?” The Jadhav Judgement and Article 36(1) (b) of the Vienna Convention on consular relations: The Hague University of Applied Sciences 98.o.

Erre legtöbbször akkor kerül sor, ha az érdekelt személy nem érti a fogadó állam anyanyelvét, ugyanis szükséges megbizonyosodni arról, hogy a külföldi állampolgár megértette a jogait. Jelen szabályozás alapján, azonban nem kell az anyanyelvén tájékoztatni az őrizetbe vett személyt.⁵⁴

Ezen cikk (1) bekezdés b) pontjának megsértése által az a) és a c) pont is megsértésre került, ugyanis az a) pont alapján a konzulnak joga van az állampolgárral való szabad érintkezéshez, és az állampolgárnak is a konzul felkereséséhez, ez azonban nem teljesülhetett. A c) pont megsértése pedig abból fakad, hogy mivel nem tájékoztatták a LaGrand testvéreket a jogaikról, így a letartóztatott testvérekkel nem volt lehetősége a konzulnak kapcsolatba lépni és képviselni őket az ügyben, amit az egyezmény e pontja biztosított volna.⁵⁵

A Bíróság ítéletében kimondta, hogy az Egyesült Államok a 36. cikk (2) bekezdését egyaránt megsértette,⁵⁶ aminek alapján az Egyesült Államok törvényeinek nem szabad akadályozni az első bekezdésben található jogok érvényesülését.

A probléma forrása az volt, hogy a fogadó állam szabályaiból kifolyólag nem hagyták a fogvatartottat az ítélet felülvizsgálatának kezdeményezésére, aminek következtében a német konzulátus nem tudta gyakorolni az első bekezdésben említett jogokat.

Németország arra vonatkozó kérelmére, hogy az Egyesült Államok adjon biztosítékot arra vonatkozóan, hogy a jövőben nem fog ehhez hasonló jogtalan cselekedetet elkövetni, az Egyesült Államok vállalta, hogy a 36. cikk céljainak betartása érdekében olyan intézkedéseket hoz belső jogában, amelyek segítik a cikkben foglaltak érvényesülését.

A Bíróság ítélete alapján a fogadó állam ezen intézkedését Németországnak el kell fogadnia, mint biztosítékot a jövőre nézve.

Az ügy tehát megerősítette az értesítési kötelezettség jelentőségét. A LaGrand ügy rámutat, milyen súlyos következményekkel is tud járni az értesítési kötelezettség elmulasztása, így is ösztönözve az államokat a jövőre vonatkozóan, hogy a belső joguk rendelkezéseit a 36. cikkben foglalt jogokkal összhangban alkalmazzák, a benne található célok érvényesülésének érdekében.⁵⁷

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ 1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról. 37. cikk, (1) a), b) c)

⁵⁶ 1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról. 37. cikk, (2).

⁵⁷ LaGrand (Germany v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/104> (2024.04.22.)

Az Egyesült Államok vitatta a Nemzetközi Bíróság joghatóságát az ügyben, ezzel szemben Németország azt állította, hogy a bíróság joghatósága a bécsi egyezmény a konzuli kapcsolatokról szóló kiegészítő jegyzőkönyv I. cikkén alapul,⁵⁸ mely a viták kötelező rendezéséről szól, és e kiegészítő jegyzőkönyvnek mindkét állam részes fele.

Bár az Egyesült Államok nem emelt előzetes kifogást a joghatóság ellen, ahogyan azt a bíróság szabályzatának 79. cikke alapján megtehetette volna, mégis vitatta a bíróság joghatóságát az érdemi tárgyaláson a konzuli segítségnyújtásra és a biztosítékokra vonatkozó beadványok tekintetében.

A bíróság úgy ítélte meg, hogy joghatósággal rendelkezik a Németország által kért jogorvoslatok tekintetében a biztosítékokra vonatkozó beadványban, mivel egyértelmű volt, hogy a megfelelő jogorvoslat kérdése a bécsi egyezmény értelmezéséből vagy alkalmazásából eredő vitából fakadt.

Az Egyesült Államok azzal érvelt, hogy nagy különbség van a konzuli segítségnyújtással kapcsolatos viták és a diplomáciai védelemmel kapcsolatos viták között, és hogy a kiegészítő jegyzőkönyv csak az előbbiek tekintetében biztosít kötelező joghatóságot.

A Nemzetközi Bíróság elutasította a kifogásokat és megállapította, hogy a felek közötti vita arról, hogy az 36. cikk b) bekezdés egyéni jogokat hozott-e létre, és hogy Németország jogosult-e képviselni állampolgárai igényeit ezekkel kapcsolatban, valóban a bécsi egyezmény értelmezésére és alkalmazására vonatkozik.

III. Az Avena ügy

2004-ben a Nemzetközi Bíróság egy újabb ügyet tárgyalt, amelyet Mexikó indított az Egyesült Államok ellen, szintén a bécsi egyezmény 36. cikkének megsértése miatt. Az ügy 52 mexikói állampolgár letartóztatásával kapcsolatos. Az Egyesült Államok azt állította, hogy a letartóztatott állampolgárok többsége amerikai volt, és ebből kifolyólag nem illette meg őket a bécsi egyezményből származó jogok. A bíróság megállapította, hogy az amerikai hatóságok

⁵⁸Stephens, Tim, "The LaGrand Case (Federal Republic of Germany v United States of America) - The Right to Information on Consular Assistance under the Vienna Convention on Consular Relations: A Right for What Purpose?" 2002. <https://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/MelbJIL/2002/6.html> (2024.10.11.)

nem jártak el teljeskörűen, mivel nem kértek információt az egyének állampolgárságáról vagy kettős állampolgárságukról a mexikói hatóságoktól. Ezért az Egyesült Államoknak kötelezettsége volt a 36. cikk (1) b) bekezdése alapján mind az 52 egyénnel szemben.⁵⁹ A bíróság megállapította végzésében, hogy az egyén tájékoztatásának kötelezettsége a 36. cikk szerinti akkor lép életbe, amikor felismerik, hogy a fogvatartott egyén külföldi állampolgár, vagy ez valószínűsíthető.⁶⁰

Továbbá hangsúlyozta az egyén - külföldi állampolgár - fontosságát azzal, hogy kijelentette, a fogvatartott beleegyezése a küldő állam tájékoztatása előtt kiemelten fontos, és hogy az ilyen információk az egyén kérelme és beleegyezése nélkül szintén a 36. cikk megsértését jelenti.⁶¹

Az Egyesült Államok a LaGrand ügyben hozott ítélet után sem tett eleget a bécsi egyezményből származó kötelezettségeinek. Ezokból Mexikó döntött úgy, hogy ő is keresetet nyújt be a Nemzetközi Bírósághoz az Egyesült Államok ellen.⁶² Mexikó keresetében azt állította, hogy az Egyesült Államok megszegte az egyezmény 36. cikkének összes bekezdését és alpontját 52 mexikói állampolgár sérelmére, akiket tisztességes eljárás lefolytatása nélkül ítélték halálra. Mexikó egy ideiglenes intézkedés iránti kérelmet⁶³ is benyújtott a bírósághoz, amelyben kérte, hogy az Egyesült Államok tegyen meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy egyetlen mexikói állampolgárt se végezzenek ki a végleges döntés meghozataláig.

Itt fontos megemlíteni a különbségeket a LaGrand és az Avena ügyek nyilvánvaló tényei között. Kiemelném példaként, hogy a LaGrand ügyben a két testvért kivégezték mielőtt a Nemzetközi Bíróság meghozhatta volna az érdemi döntését,⁶⁴ míg az Avena ügy tárgyalása során az összes érintett mexikói állampolgár még életben volt egy amerikai börtönben. Ennek okán Németország csak jóvátételt és a megismétlés elkerülését kérhette a bíróságtól.⁶⁵ Ezzel

⁵⁹International Court of Justice: Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/128> (2024.07.24.)

⁶⁰Legal Studies Paper No. 2017-54 in Paula Wojcikiewicz Almeida and Jean-Marc Sorel (eds.), „Latin America and the International Court of Justice: Contributions to International Law”, Routledge, 2017. 187. o.

⁶¹1 Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London, 2019. 3. o.

⁶²Uo.

⁶³International Court of Justice, Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) (2024. 04. 28.)

<https://www.icj-cij.org/case/128>

⁶⁴LaGrand, I.C.J. Reports 2001: 4.o.

⁶⁵Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Order of 5 February 2003, I.C.J. Reports 2003: 18. bekezdés

ellentétben Mexikó ragaszkodott a helyreállításhoz és az újra tárgyaláshoz. Mexikó azt állította, hogy az Egyesült Államok nem biztosított érdemi „felülvizsgálatot és újragondolást” az ítélet és a büntetés tekintetében, mivel nem vette figyelembe a bécsi egyezmény megsértését, ahogyan azt a LaGrand ügyben hozott döntés megkövetelte.⁶⁶

A Nemzetközi Bíróság a LaGrand ügyet kiindulópontként használta az érdemi érvelésében. Bár a Bíróság mind a LaGrand, mind az Avena ügyekben ideiglenes intézkedéseket hozott a fogvatartottak kivégzésének felfüggesztésére, az Avena ügyben hozott végzés megfogalmazása „erősebb volt”.⁶⁷ Szemléltetésül az Avena ügyben a Bíróság jelezte, hogy az Egyesült Államoknak „kell”- nem pedig „kellene”- megtennie a szükséges intézkedéseket három mexikói állampolgár kivégzésének felfüggesztésére a bíróság végleges ítéletének meghozataláig.

Az Avena ügy fő vitás pontjai a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdés b) pontja szerinti konzuli tájékoztatás „késedelem nélkül”-való biztosításának kötelezettsége,⁶⁸ valamint az ítélet és a büntetés érdemi „felülvizsgálatának és újragondolásának” elmulasztása volt. A bíróság elsőként mondta ki végzésében, hogy a „késedelem nélkül” kifejezés nem jelenti feltétlenül azt, hogy „azonnal a letartóztatáskor”, hanem azt jelenti, hogy a konzuli tájékoztatás kötelezettsége akkor áll fenn, amikor megalapozottan feltételezhető, hogy a fogva tartott személy külföldi állampolgár.⁶⁹ Továbbá megállapította a bíróság, hogy egy fogvatartott kivételével az Egyesült Államok megsértette a konzuli értesítés haladéktalan biztosításának kötelezettségét. Emellett 49 esetben az Egyesült Államok megsértette azon kötelezettségét is, hogy lehetővé tegye a mexikói konzuli tisztviselők számára, hogy kommunikáljanak, hozzáférjenek és meglátogassák állampolgáraikat, és 34 esetben megsértette azon kötelezettségét, hogy lehetővé tegye a mexikói konzuli tisztviselők számára, hogy jogi képviselőt biztosítsanak állampolgáraik számára.⁷⁰

Annak ellenére, hogy a Nemzetközi Bíróság ítéletei kötelező erővel bírnak az érintett felek számára, kihangsúlyozta, hogy az Avena ügy csak az érintett 52 mexikói állampolgárról szólt, de nem jelenti azt, hogy a bíróság megállapításai ne terjednének ki más hasonló helyzetben lévő

⁶⁶Legal Studies Paper No. 2017-54 in Paula Wojcikiewicz Almeida and Jean-Marc Sorel (eds.), *Latin America and the International Court of Justice: Contributions to International Law*, Routledge, 2017. 4. o.

⁶⁷Avena and Other Mexican Nationals, Order of 5 February 2003, *supra* note: 77. bekezdés

⁶⁸1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról. 36. cikk (1) bekezdés

⁶⁹Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), ítélet: 85. bekezdés

⁷⁰Legal Studies Paper No. 2017-54 in Paula Wojcikiewicz Almeida and Jean-Marc Sorel (eds.), *Latin America and the International Court of Justice: Contributions to International Law*, Routledge, 2017. 5. o.

külföldi állampolgárokra az Egyesült Államokban. 71

A bíróság ezen ítéletei is csak azt erősítették meg, hogy a Nemzetközi Bíróság tekinthető a nemzetközi közösség végső bírójának és ítéletei a nemzetközi jogi rendszer részévé válnak.

Összességében az mondható el, hogy az Avena ügyben csupán új elemként az figyelhető meg, hogy a bíróság tisztázta, hogy mit is jelent a „késedelem nélkül” kifejezés. Azonban új tartalmi elemeket nem adott hozzá a konzuli kapcsolatok szabályzásának a nemzetközi jogban.

A LaGrand üggyhöz hasonlóan az Egyesült Államok ismét több kifogást is emelt az Avena ügyben a bíróság joghatóságával, valamint a vita elfogadhatóságával szemben. Mexikó, hasonlóan Németországhoz, a bécsi egyezményhez csatolt opcionális jegyzőkönyvre hivatkozott, mely szerint az egyezmény részes felei vállalták, hogy az egyezmény értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos vitákat a bíróság elé terjesztik. Az Egyesült Államok azzal érvelt, hogy Mexikó állításai a mexikói állampolgárok Egyesült Államokbeli büntető igazságszolgáltatási rendszerben való kezelésére vonatkoznak, és ezáltal a hazai bírósági eljárásokat támadják, nem pedig egy nemzetközi szerződés értelmezésének vagy alkalmazásának kérdését érintik. A bíróság úgy ítélte meg, hogy amennyiben a bécsi egyezmény érinti az Egyesült Államok helyi bíróságainak tevékenységét, a bíróságnak joghatósága van megvizsgálni e bíróságok tevékenységét a nemzetközi jog fényében.

A Bíróság döntései közül az Egyesült Államok elfogadhatósági kifogásaival kapcsolatban a legjelentősebb az volt, amely a külföldi állampolgárok helyi jogorvoslati lehetőségeinek kimerítésére vonatkozott, mielőtt az állam saját nevében, diplomáciai védelem címen felvenné az ügyet. Az Egyesült Államok azzal érvelt, hogy minden mexikói állampolgárnak további fellebbezési lehetőségei voltak mind a szövetségi, mind az állami bíróságokon belül, valamint lehetőségük volt kegyelmet kérni az állami tisztviselőktől a kivégzés előtt. Mivel egyik mexikói állampolgárt sem tagadták meg a kegyelemtől, az Egyesült Államokban még mindig voltak kimeríthető jogorvoslati lehetőségek.⁷²

Mexikó úgy vélte, hogy az Egyesült Államokban rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek hatástalanok voltak, mivel az Egyesült Államok bíróságai korábban úgy döntöttek, hogy a bécsi egyezmény megsértésére nem lehet hivatkozni a fellebbezés során, ha azt nem vetették fel a korábbi eljárásokban. Továbbá, a kegyelem megtagadása és a kivégzés végrehajtása közötti idő

⁷¹Uo. 6.o.

⁷²Uo.

rendkívül rövid lehet, akár egy óra is, és irreális elvárás volt, hogy Mexikó várjon erre az utolsó időszakra, hogy benyújtsa a keresetet a Bírósághoz.

A Bíróság úgy ítélte meg, hogy ahol ilyen érdekek konvergenciája áll fenn, ott a külföldi állampolgároknak nem kell kimeríteniük a helyi jogorvoslati lehetőségeket. Ezzel a következtetéssel a bíróság gyakorlatilag új kivételt teremtett a helyi jogorvoslati lehetőségek kimerítésének követelménye alól.

Az Avena és a LaGrand ügyek lezárását követően 2005-ben az Egyesült Államok felmondta a bécsi egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét.

Az Egyesült Államokat gyakran érte kritika amiatt, hogy feltehetőleg kihasználja helyzetét, mint az egyetlen fennmaradt szuperhatalom, és egyoldalúan, nem pedig együttműködően cselekszik a nemzetközi ügyekben.⁷³ Az Egyesült Államok konzuli hozzáféréssel kapcsolatos álláspontja, még a 2005-ös fakultatív jegyzőkönyvből való kilépés előtt is, ellentétbe került más államokkal. Az Egyesült Államok álláspontja arról, hogy a bécsi egyezmény 36. cikke egyéni jogot biztosít-e, és hogy a konzuli hozzáférés megsértése bírósági jogorvoslatot igényel-e, nem talált visszhangra a bécsi egyezmény és a többi részes állam között.⁷⁴

2005-ben az Egyesült Államok kilépett a bécsi egyezmény konzuli kapcsolatokról szóló, a viták kötelező rendezésére vonatkozó fakultatív jegyzőkönyvéből. A fakultatív jegyzőkönyv lehetőséget biztosít arra, hogy az államok nemzetközi bírósága joghatóságot gyakoroljon, amikor a bécsi egyezmény bármely részes állama pert indít egy másik részes állam ennek az egyezmény bármely pontjának megsértése miatt.

Az egyezmény 36. cikkével kapcsolatos vita, amely lehetővé teszi a letartóztatott külföldi állampolgár számára, hogy kapcsolatba lépjen konzuljával, váltotta ki a kilépést. Az Egyesült Államok kettő pert is elveszített a nemzetközi bíróságon,⁷⁵ olyan esetek kapcsán, amikor az Egyesült Államok rendőrsége nem biztosította a letartóztatott külföldi állampolgárok konzuli hozzáférését.

A kilépés kérdéseket vetett fel az Egyesült Államok szándékával kapcsolatban, hogy betartja-e a bécsi egyezmény szerinti kötelezettségeit, ugyanis az Egyesült Államok évek óta olyan nézetet vall az egyezmény 36. cikkének be nem tartásának következményeiről, amely

⁷³John Quigley The United States Withdrawal from International Court of Justice Jurisdiction in Consular cases: reasons and consequences.274.o.

⁷⁴Uo. 263.o.

⁷⁵Uo. 264.o.

ellentét a bécsi egyezmény többi részes államának nézeteivel. Az Egyesült Államok úgy értelmezi a 36. cikket, hogy az kevesebb védelmet nyújt azon külföldi állampolgárok számára, akiknek konzuli hozzáférést nem biztosították, mint ahogy azt más államok teszik.

A kilépés korlátozta az Egyesült Államok lehetőségét abban, hogy beperelje a bécsi egyezmény részes államait az amerikai konzulok és állampolgárok jogainak megsértése miatt. A fakultatív jegyzőkönyv, mint joghatósági alap hiányában az Egyesült Államok nem tud majd joghatóságot gyakorolni más államok felett a konzuli hozzáférési jogok vagy a konzuli jog bármely más aspektusának megsértése miatt.

A kilépés jogi kérdéseket is felvetett, amelyek közül a legjelentősebb a kilépés érvényességével foglalkozik. A nemzetközi jog szerint nem egyértelmű, hogy az államok szabadon kiléphetnek-e egy olyan szerződésből, amely kifejezetten nem rendelkezik a kilépésről egy úgynevezett “felmondási záradékban”. A fakultatív jegyzőkönyv nem tartalmaz ilyen záradékot.⁷⁶

Emellett a kilépés vádakát szította azzal kapcsolatban, hogy az Egyesült Államok egyoldalú megközelítést alkalmaz a nemzetközi jogban. Az Egyesült Államok az elmúlt években több kérdésben is ellentétbe került más nemzetekkel, a katonai akcióktól kezdve a környezetvédelemig. A bécsi egyezmény fakultatív jegyzőkönyvéből való kilépés egyesek szerint egy újabb példája volt az Egyesült Államok önálló megközelítésének.⁷⁷

A bécsi egyezmény részes államai választhatnak, hogy csatlakoznak-e a fakultatív jegyzőkönyvhöz. Ha egy állam, amely már részes fele az egyezménynek csatlakozik a fakultatív jegyzőkönyvhöz, joghatóságot szerez a nemzetközi bíróságon, hogy bepereljen bármely más részes államot az egyezmény bármely pontjának megsértése miatt. Ugyanakkor ez az állam maga is perelhetővé válik az egyezmény bármely szakaszának megsértése miatt a többi részes állam által.

A bécsi egyezmény fakultatív jegyzőkönyvén kívül más államoknak kevés lehetőségük van arra, hogy joghatóságot szerezzenek az Egyesült Államok felett, és bepereljék a nemzetközi bíróság előtt az Egyesült Államokat konzuli hozzáférés megsértése miatt. A bíróság

⁷⁶John Quigley The United States Withdrawal from International Court of Justice Jurisdiction in Consular cases: reasons and consequences., 276.o.

⁷⁷Uo.

potenciálisan joghatóságot gyakorolhat az államok felett az általuk benyújtott nyilatkozatok révén, amelyekkel általánosságban alávetik magukat más államok által indított pereknek a nemzetközi jog megsértése miatt.⁷⁸

⁷⁸John Quigley The United States Withdrawal from International Court of Justice Jurisdiction in Consular cases: reasons and consequences,, 289.o.

IV. A Jadhav ügy

A Nemzetközi Bíróság előtt ismét kiemelkedő figyelmet kapott a bécsi egyezmény és a 36. cikkének b) pontja a Jadhav ügyben India és Pakisztán között 2017-ben.

India kérelmet nyújtott be a Nemzetközi Bírósághoz,⁷⁹ melyben a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdés b) pontjának megsértésével vádolta az Pakisztánt-t, ugyanis a letartóztatást követően tájékoztatni kellett volna a jogairól Jadhav Urat, amit a fogadó állam elmulasztott. Ennek következtében India nem tudta gyakorolni a bécsi egyezmény 5. cikkének rendelkezéseit,⁸⁰ ezáltal nem volt lehetősége a külföldön tartózkodó állampolgárok érdekeinek védelmére. Továbbá India hivatkozva a bíróság eljárási szabályzatának 73. cikkének (2) bekezdésére kérelmezte a Nemzetközi Bíróságot, hogy ideiglenes rendelkezésben szólítsa fel Pakisztánt arra, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy a kivégzést elkerüljék a végső döntés meghozataláig.⁸¹

India és Pakisztán egyaránt részes fele az 1963. évi konzuli kapcsolatokról szóló bécsi egyezménynek. Emellett mindkettő állam részes fele az egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének is. A Bíróság egyet értett Indiával és megállapította, hogy Pakisztán megsértette az egyezményt.⁸² A Nemzetközi Bíróság akképpen érvelt, hogy az 1963-as egyezmény 36. cikk (1) bekezdésének b) pontja, előírja, hogy ha egy őrizetbe vett személy kéri, hogy kapcsolatba léphessen a konzullal, a fogadó állam illetékes hatóságainak késedelem nélkül tájékoztatni kell erről az illetékes konzulátust, melyet Pakisztán közel egy hónappal Jadhav Úr letartóztatása után tett meg és ezzel megszegte az egyezmény ezen pontját.⁸³

Egy új nézőpont is megjelent a fogadó állam értesítési kötelezettségével kapcsolatban a Jadhav ügyben ugyanis a vonatkozó ítélkezési gyakorlat alapján, ha a fogadó állam elmulasztja a tájékoztatási kötelezettségét a fogvatartott irányába, hogyan tudna az egyén arról dönteni,

⁷⁹International Court of Justice, Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/168> (2024. 04. 23.)

⁸⁰1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 5. cikk

⁸¹1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 5. cikk (1) b).

⁸²International Court of Justice, Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) (2024.04. 23.)

<https://www.icj-cij.org/case/168>

⁸³1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 36. cikk (1) bekezdés

hogy kíván-e kapcsolatba lépni a küldő állam konzulátusával, ezáltal is automatikusan sérül az egyén alanyi joga és az állam joga.⁸⁴

A 36. cikk (1) bekezdés b) pontjában szereplő „ha kéri” kifejezés úgy tűnhet elsőre, mintha kedvezne a letartoztatott személynek, azonban ez az újítás a bécsi egyezményben megnehezíti az egyének konzuli hozzáférését. Ugyanakkor a bíróságot is egyfajta kiszolgáltatott helyzetbe helyezi⁸⁵, tekintve, hogy az állam felelősségét állapítja meg olyanért, amely nincsen egyértelműen és világosan kifejtve a bécsi egyezményben.

Az egyezmény létrehozásakor felmerült az automatikus értesítési kötelezettség gondolata, azonban ezt hamar el is utasították az államok, többek között a magánélethez való jog megsértésére hivatkozva.⁸⁶ Szintén megkérdőjelezhető lenne a bíróság joggyakorlása, ha olyan ítéletet hozna a konzuli értesítéssel kapcsolatban melyet korábban a szövegezők és a részes felek elutasítottak.⁸⁷

Miután India értesült Jadhav letartoztatásáról, több mint tíz szóbeli jegyzéket küldött Pakisztánnak, melyben világosan kijelentette, hogy Jadhav indiai állampolgár és konzuli hozzáférést kért.

Pakisztán India e kéréseit elutasította arra hivatkozva, hogy így együttműködne a Jadhav Úr elleni büntetőjogi nyomozásban.⁸⁸ Pakisztán az ellene felhozott vádakra azt válaszolta, hogy a bécsi egyezmény rendelkezései nem vonatkoznak a kémkedésre, melyet az Indiával kötött 2008-as kétoldalú egyezményre, a bécsi egyezmény és a nemzetközi szokásjog előkészítő munkálataira alapozott. Melyek Pakisztán érvelése alapján lehetővé teszik az államoknak, hogy bizonyos esetekben kivételt tegyenek az egyezmény 36. cikkének alkalmazása alól és saját megítélésük alapján járjanak el, mint például jelen esetben a Jadhav Úr ellen felhozott kémkedés gyanúja.⁸⁹

Mindemellett Pakisztán hivatkozott a bíróságnak az Avena ügyben hozott ítéletére is, ahol ugyanis azt mondta ki a bíróság, hogy a „késedelem nélkül” való értesítés nem feltétlenül

⁸⁴The Indian Society of International Law: The Jadhav case and the right to consular assistance: ‚confessions’, spies, and remedies in international law 2018. 387. o.

⁸⁵Michail Vagias, Majed Dib: „If he so request?” The Jadhav judgement and Article 36(1)(b) of the Vienna Convention on Consular Relations: 88. o.

⁸⁶Uo.

⁸⁷Michail Vagias, Majed Dib : „if he so request?” The Jadhav Judgement and Article 36(1) (b) of the Vienna Convention on consular relations: The Hague University of Applied Sciences 88. o.

⁸⁸Uo. 97.o.

⁸⁹Uo.

egyenlő azzal, hogy a letartoztatást követően azonnal értesíteni kell a küldő államot. Ebből kifolyólag Pakisztán azt állította, hogy a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdés b) pontja nem kötelezi a fogadó államot az azonnali értesítésre és ezáltal India három héttel később történő értesítése nem sérti az egyezményből eredő kötelezettségeit.⁹⁰

A Nemzetközi Bíróság alaposan megvizsgálta India kérelmeit és követeléseit a 36. cikk (1) bekezdésének b) pontja alapján. A bíróság először azt vizsgálta, hogy Jadhav kérte-e, hogy értesítsék a konzult vagy sem, majd azt vizsgálta, hogy Pakisztán értesítette-e Indiát Jadhav letartoztatásáról és fogva tartásáról.

A bíróság azzal kezdte érvelését, hogy nem vitatta India azon állítását mely szerint Pakisztán nem tájékoztatta Jadhav-ot jogairól a bécsi egyezmény 36. cikke alapján és törvénysértést követett el. Ezt követően a bíróság megjegyezte, hogy a letartoztatott külföldi állampolgár csak az egyezmény 36. cikkének (1) bekezdésének b) pontja alapján érvényesítheti a jogait máskülönben a fogva tartott külföldi állampolgár nincsen tudatában annak, hogy milyen jogokat érvényesíthet a konzuli védelem érdekében.⁹¹

Itt az a rész megállapítás tehető, hogy kettéválaszthatatlan kapcsolat áll fenn a letartoztató államnak a tájékoztatási kötelezettsége és a letartoztatott személy jogai között. Elengedhetetlen lépés a fogadó állam részéről a külföldi fogvatartott tájékoztatása az egyezmény 36. cikk (1) bekezdéséről, valamint a hatóságoknak haladéktalanul értesíteni kell a küldő állam konzuli tisztviselőit, és lehetőséget kell biztosítaniuk nekik a kapcsolatfelvételhez.⁹²

A bíróság korábbi hasonló ügyekben hozott ítéletei segítik megérteni és értelmezni a Jadhav ügyben hozott döntését. Kiemelném itt a LaGrand testvérek és Mr. Hernandez ügyét, ahol az Egyesült Államok mulasztása következményeképpen több embert ítétek el és végeztek ki tisztesség eljárás lefolytatása nélkül. Azonban ezekben az ügyekben a jogsértések megállapítása mégsem eredményezte a bíróság azon megállapítását, mint a Jadhav ügybe, hogy az automatikus értesítési kötelezettségre több hangsúlyt kellene fordítani. Úgy tűnik, hogy a Nemzetközi Bíróság gyakorlata egy új nagyobb fejlemény előtt állhat.⁹³

A LaGrand és Avena ügy korábban már rámutatott, hogy a fogadó állam konzuli képviselétről való tájékoztatási kötelezettségének elmulasztása megakadályozta az egyént és a

⁹⁰Uo.

⁹¹Uo. 98. o.

⁹²1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

⁹³Jennifer Lynne Weinman : The Clash Between U.S. Criminal Procedure and the Vienna Convention on Consular Relations 2002. 875.o

küldő államot abban, hogy a bécsi egyezmény 36. cikkben lévő jogokat megfelelően érvényesítsék. Ennek különösen akkor van jelentősége, amikor a letartóztatott személy nem ismeri a jogait és ezáltal elmulasztja a konzuli segítségnyújtás adta lehetőségeit. Ezt a következtetést több amerikai esettanulmány is alátámasztja, melyek szerint a konzuli rendszeren belül a segítségnyújtási kötelezettség sok kívánnivalót hagyott még maga után az Egyesült Államokban. Emellett a nemzeti bíróságok és hatóságok döntéshozatalainak kommentárjai is egyetértenek abban, hogy a letartóztató államok nem egységesen jártak el annak ellenére, hogy ezt a bécsi egyezmény és további kétoldalú egyezmények is kimondják.⁹⁴ Megfigyelhető, hogy igen sok esetben az államok nagyon szabadon értelmezik azt a kötelezettségüket, hogy a letartóztatott külföldi állampolgárt tájékoztatni kell jogairól és értesíteni a küldő államot fogva tartásáról, ez azonban igencsak sok problémához vezet.⁹⁵

Felmerül azonban az a kérdés, hogy szükség lenne-e az automatikus értesítési kötelezettség bevezetésére annak ellenére, hogy korábban ezt szinte minden részes állam ellenezte. Elsőre lehet, hogy ellentmondásosnak tűnik ez a feltételezés és a korábbi joggyakorlat, amely azt tanúsítja, hogy a letartóztatást követően nem kell azon nyomban tájékoztatást adni a konzuli védelem lehetőségeiről.

A bíróság erre a feltevésre úgy reagált, hogy megpróbálta megkerülni a problémát és kimondta az egyik ítéletében, hogy az értesítési kötelezettség nem azonnal a letartóztatáskor lép életbe, hanem csak akkor, ha a letartóztató állam nem tájékoztatta a külföldi állampolgárt a bécsi egyezmény 36. cikkének (1) bekezdés b) pontja szerinti konzuli segítségnyújtáshoz való jogáról késedelem nélkül.⁹⁶

Ebből arra lehet következtetni, hogy a konzuli értesítési kötelezettség egyfajta biztonsági intézkedésként működik az államok között, arra az esetre, ha a fogadó állam elmulasztja az egyén értesítését jogairól. Így a bíróság nem határoz a fogalmazók akaratának ellenére egy automatikus értesítési kötelezettségről, de közben mégis megerősíti az egyén értesítési kötelezettségét.⁹⁷

⁹⁴Michail Vagias, Majed Dib : „if he so request?” The Jadhav Judgement and Article 36(1) (b) of the Vienna Convention on consular relations: The Hague University of Applied Sciences 101. o.

⁹⁵Uo. 102. o.

⁹⁶1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 36. cikk

⁹⁷Uo. 102-103. o.

A Nemzetközi Bíróság joggyakorlatával nem segít az államoknak megérteni, hogy az értesítési kötelezettség önálló kötelezettség-e⁹⁸, amely az állami jogok gyakorlásának előfeltétele vagy egy következményt magával hozó kötelezettség, amely az egyén értesítésének elmulasztása és az egyéni jogok gyakorlásának lehetővé tétele miatt keletkezik- vagy esetleg mindkettő.

IV. Pakisztáni katonai bíróságok

Mielőtt a jogorvoslati kérdéseket alaposabban megvizsgálánk, röviden érdemes áttekinteni a pakisztáni katonai bírósági rendszer sajátosságait, amelyben Jadhav-ot elítélték,⁹⁹ mivel ezek befolyásolták a bíróságot a 36. cikk megsértéséért járó megfelelő jogorvoslatok meghatározásakor.

2015-ben a pakisztáni alkotmányt módosították, azokból, hogy lehetővé tegyék a katonai bíróságok számára, hogy bizonyos bűncselekmények esetén civilek ügyét is tárgyalhassák. A civilek katonai bíróságok előtti tárgyalását több esetben is bírálta az Egyesült Nemzetek Emberi Jogi Bizottsága általános megjegyzéseiben, és a pakisztáni katonai bírósági rendszer sajátos tisztességes eljárási problémáit nemzetközi szervezetek is súlyosan elítélték.¹⁰⁰ Az Emberi Jogi Bizottság¹⁰¹ megjegyezte, hogy a pakisztáni katonai bíróságon alkalmazott eljárások és a működéséről szóló információk nem nyilvánosak és ez a titokzatosság már önmagában ellentétes a jogállamisággal.

Továbbá vannak aggodalmak a katonai bíróságok összetételével kapcsolatban is, ahol a tárgyalási meghallgatásokat három-öt szolgálatban lévő tiszt vezeti. A vádlottak kivégzése után a tárgyalásokat úgy lehetne legjobban körülírni, mintha aránytalanul tisztességtelen lenne a folyamat, ahol a hatóságok nem tesznek eleget hivatásuknak. Melyet alátámaszt az a tény is, hogy a tárgyalásoknak nem csak az időpontja titkos, hanem a helyszíne is. Emellett aggasztó az a tény is, hogy a pakisztáni katonai bíróság előtt tárgyalta 81 ügyből 78-ban állítólagosan „beismerték”, hogy részt vettek a vádlottak terrorizmusban. Ebből arra lehet következtetni, hogy elterjedt a fogva tartottak kínzása. Továbbá mivel titkosak a tárgyalások és kihallgatások a hatóságoknak lehetőségük van több fontos információt is elhallgatni a nyilvánosság elől.

⁹⁸Stefan Kirchner: The Right to Consular Assistance: Is the Vienna Convention on Consular Relations Self-Executing? 5. o.

⁹⁹International Committee of Jurists, Military Injustice in Pakistan 2016. 2. o.

¹⁰⁰Michel James Polak, The Jadhav Case and the right to consular assistance: ‘confessions’, spies, and remedies in international law 2018. 397. o.

¹⁰¹Uo. 397. o.

Nehezíti a vádlottak helyzetét az a tény is, hogy a végzés elleni fellebbezést is a katonai személyzet bírálja el, így szinte kiláthatatlan a helyzetük.¹⁰²

V. Jadhav ügy jelentősége a nemzetközi jogértelmezésben

Úgy vélem, hogy a három ügy közül mégis a legnagyobb változást a nemzetközi jogfejlesztés terén a Jadhav ügy hozta. Több korábban tisztázatlan kérdést válaszolt meg benne a bíróság és nagyban hozzá járult a konzuli kapcsolatok megerősítéséhez.

A szóbeli és írásbeli tárgyalások során mind India és mind Pakisztán több érvel is próbálta alátámasztani a saját álláspontját.

India kérelmében elsők között azzal érvelt, hogy egyetlen korábbi ítélet sem nem mondja ki, és az egyezmény sem tartalmaz utalást arra, hogy a 36. cikkének alkalmazására vonatkozóan lenne kifejezetten vagy hallgatólagosan kivétel, így az abszolút és kötelező érvényű.¹⁰³ Emellett a bécsi egyezmény preambuluma kimondja, hogy annak célja a,, baráti kapcsolatok előmozdítása a nemzetek között” és ennek megfelelően a 36. cikk képezi a tisztességes eljárás alapját. A cikkben megfogalmazott jog biztosítja a tisztességes igazságszolgáltatás megtagadásának megelőzését az egyének számára.¹⁰⁴

India mindezek mellett azzal érvelt, hogy a 36. cikk mind a küldő állam, mind a letartóztatott, őrizetbe vett vagy bíróság elé állított egyén számára jogot biztosít. Ezért az állam köteles teljesíteni minden kötelezettségét, hogy ne csak a küldő államot értesítse konzuli hozzáféréshez való jogáról, hanem azt is, hogy az egyén tudatában legyen a konzuli szolgáltatások igénybevételének jogosultságával.

¹⁰²Uo. 398. o.

¹⁰³1 Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London 2019. 4.o.

¹⁰⁴Uo.

Kérelmében azzal is érvelt, hogy szokásjog alapján a 36. cikk a tisztességes eljáráshoz való jog alapját képezi, így annak megsértése az Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt jogok megsértését eredményezi.¹⁰⁵

Indai azzal érvelt továbbá, hogy közte és Pakisztán között létrejött 2008-as megállapodás nem helyezheti hatályon kívül a bécsi egyezmény bizonyos részeit és a benne foglalt jogokat, ugyanis a bécsi egyezmény 73. cikkének értelmében a részes felek között létrejött megállapodások célja, hogy megerősítsék, kiegészítsék vagy bővítsék a bécsi egyezmény rendelkezéseit. Mindemellett azt állította India, hogy a 2008-as megállapodást nem regisztrálták az Egyesült Nemzetek Szervezeténél az ENSZ Alapokmányának 102. cikk (2) bekezdése szerint, ugyanis az kimondja, hogy a felek nem hivatkozhatnak nem regisztrált szerződésekre az ENSZ szervei előtt, viszont a megállapodást nyolc nappal a per megindítása után 2017. május 17-én regisztrálták.¹⁰⁶

India igyekezett bizonyítani, hogy a bécsi egyezmény 36. cikke alapvető fontosságú az emberi jogok vonatkozásában, melyek a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 14. cikke alapján szükségesek a tisztességes eljáráshoz való jog biztosításához. Ugyanis Jadhav Úr katonai bírósági tárgyalása és az azt követő időszak alatt a konzuli hozzáférés megtagadása, valamint elhallgatása sértette az emberi jogait.¹⁰⁷ India érvelését az „Inter-Amerikai Emberi Jogi Bíróság” 16. és 18. számú tanácsadó véleményére és annak konzuli hozzáféréssel kapcsolatos joggyakorlatra alapozta,¹⁰⁸ melyekben kimondta a Nemzetközi Bíróság, hogy a bécsi egyezmény 36. cikke létfontosságú a fogvatartott külföldi állampolgárok alapvető jogainak biztosításához, és a bécsi egyezmény 36. cikke szerinti kötelezettség megsértése az egyén emberi jogainak megsértését is jelenti.

India továbbá kijelentette: „A katonai bíróságok alkalmazása civilek tárgyalására sérti a tisztességes eljárás normáit. Ennélfogva a külföldi állampolgár civilek katonai bíróságok általi

¹⁰⁵United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), Judgement, I.C.J. Reports 1980.

¹⁰⁶1 Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London 2019. 5.o.

¹⁰⁷Michel James Polak, The Jadhav Case and the right to consular assistance: ‚confessions’, spies, and remedies in international law 2018. 397. o.

¹⁰⁸Advisory Opinion OC-16/99 of October 1, 1999, „The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law”, Inter-American Court of Human Rights (IACrHR): 1. bekezdés

tárgyalása önmagában is sérti a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát, valamint az erga omnes nemzetközi jogi elvekként elismert minimumszabványokat.”

India megkérdőjelezte Jadhav vallomásának bizonyító erejét,¹⁰⁹ ezért azt állította, hogy a katonai bíróság általi felülvizsgálat és újragondolás nem lenne elegendő jóvátétel és megfelelő jogorvoslat. India jogorvoslatként egyrészt a büntetés felfüggesztését, a katonai bíróság döntésének megsemmisítését és Jadhav szabadon bocsátását kérte, másrészt alternatívaként a katonai bíróság döntésének megsemmisítését, Jadhav tárgyalásának rendes jog alapján, polgári bíróságok előtt történő lefolytatását, konzuli hozzáférés biztosítását és a vallomás kizárását az újratárgyalás során.¹¹⁰

Pakisztán szintén megkérdőjelezte a Nemzetközi Bíróság joghatóságát három ponton a Jadhav ügyben. Arra hivatkozva, hogy India megsértette a bécsi egyezmény választható jegyzőkönyvének I., II. és III. cikkeit,¹¹¹ mivel elkerülte a jegyzőkönyv által biztosított vitarendezési mechanizmusokat. Ugyanis ezek a cikkek előírják, hogy a vitában érintett felet tájékoztatni kell a vita fennállásáról, és két hónapon belül pedig igénybe kell venni a rendelkezésre álló vita rendezési mechanizmusokat.¹¹²

Először is Pakisztán azt állította, hogy India akkor tájékoztatta csak a vitáról, amikor ideiglenes intézkedést iránti kérelmet nyújtott be a Nemzetközi Bírósághoz, és nem tett egyéb erőfeszítéseket a vita alternatív rendezésére. Ennél fogva azzal vádolta Indiát, hogy ez eljárási visszaélésnek minősül.¹¹³

Másodszor úgy vélte Pakisztán, hogy India jóhiszeműségének tudható be, hogy nem segített a Jadhav Úr elleni nyomozásokban, különös tekintettel arra, hogy a Jadhav Úr birtokában lévő hamis útlevelekről információkat szolgáltatasson a pakisztáni hatóságoknak.¹¹⁴

Harmadszor, kiemelte Pakisztán, hogy Jadhav Urat a pakisztáni katonai bíróság kémkedés és terrorizmus vádjával vádolja. Ebből kifolyólag India nem hivatkozhat a bíróság

¹⁰⁹Michel James Polak, *The Jadhav Case and the right to consular assistance: ‘confessions’, spies, and remedies in international law* 2018. 398. o.

¹¹⁰Uo.

¹¹¹Uo. 399. o.

¹¹²Jadhav (India v. Pakistan), Counter-Memorial of the Islamic Republic of Pakistan, I.C.J., 2017. 12. 13. (142-149. bekezdés)

¹¹³Uo. 42-52 o.

¹¹⁴Uo.

joghatóságára, hiszen India tevékenysége jogellenes és illegális, így az ügyet el kell utasítania a bíróságnak.¹¹⁵

Pakisztán alternatívaként arra az esetre, ha India követeléseit elfogadhatónak találná a bíróság, azzal érvelt, hogy a bécsi egyezmény 36. cikke alkalmazása akkor indokolt, ha az egyén állampolgársága egyértelműen megállapítható és Pakisztán úgy vélte, hogy jelen esetben India nem szolgáltatott elegendő bizonyítékot ahhoz, hogy megerősítsék Jadhav Úr indai állampolgárságát.

Továbbá Pakisztán kijelentette, hogy nem terheli őt kötelezettség a 36. cikkből kifolyólag, ugyanis az nem alkalmazható kémkedés vádja esetén.

Pakisztán arra is felhívta a bíróság figyelmét, hogy állítása szerint már a bécsi egyezmény Preambulumának egyik célja a „nemzetek közötti baráti kapcsolatok előmozdítása” és India magatartása ellentétes a preambulum szellemével.¹¹⁶ Pakisztán nem értett teljesen egyet érvelésében azzal, hogy a bécsi egyezmény jogokat keletkeztet az egyének számára.

Pakisztán emellett ellenérvként kiemelte, hogy sem a menedékjogi kérdéseket, sem a kettős állampolgárságú státusz állását nem említi a bécsi egyezmény,¹¹⁷ így ezeket a nemzetközi szokásjog szabályozza, szint úgy, mint a kémkedés jogállását, így jelen esetben Pakisztán szerint nem alkalmazható a bécsi egyezmény 36. cikke.

Pakisztán azzal érvelt még, hogyha alkalmazható az egyezmény, akkor sem sértette meg kötelezettségeit mert nem késlekedett India értesítésével Jadhav Úr letartóztatásáról. Az Avena-ügyre hivatkozva azt állította, hogy a bíróság megerősítette azt az álláspontot, hogy a „haladéktalanul” történő tájékoztatás nem feltétlenül jelenti az „azonnali” értesítést, valamint, hogy a küldő állam értesítése előtt végzett kihallgatások végzése nem jelenti a 36. cikk megsértését.

Pakisztán arra is hivatkozott, hogy India és közte 2008. május 21-én létrejött egy kétoldali megállapodás, a „Konzuli Hozzáférés Megállapodása” a konzuli kapcsolatok lebonyolítására vonatkozóan. Különös tekintettel, a megállapodás (vi) bekezdésére, mely így szól: „Politikai

¹¹⁵Uo. 53-63. o.

¹¹⁶Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London 2019. 6. o.

¹¹⁷Uo.

vagy biztonsági okokból történő letartóztatás, fogva tartás vagy ítélet esetén mindkét fél megvizsgálhatja az ügyet érdemben.”

Pakisztán ezt úgy értelmezte, hogy a konzuli hozzáférés biztosítása mérlegelési kérdés, nem pedig jog az egyén és az állam számára.

Továbbá Pakisztán tájékoztatta a bíróságot, hogy a pakisztáni büntetőjogi rendszer alapján joga van Jadhav Úrnak fellebbezni a katonai bíróság döntése ellen a fellebbviteli bírósághoz. Az ítélet megerősítését követően Jadhav a hadsereg főparancsnokától kérhet kegyelmet 60 napon belül, majd másodszor Pakisztán elnökétől a „CAOS” döntését követő 90 napon belül.

118

Pakisztán kijelentéseire rövidesen válaszolt India, melyben vitatta, Pakisztán „állampolgárság megállapításának elmulasztása” állítását. India kijelentette, hogy Pakisztán többször elismerte, hogy Jadhav Úr indiai állampolgár, illetve többször a tárgyalások során a katonai bíróság előtt tényként kezeli Pakisztán, hogy Jadhav indai állampolgár. Így nem helyt álló Pakisztán azon állítása, hogy nem szolgáltatott elegendő bizonyítékot India Jadhav Úr állampolgárságának megállapításához.¹¹⁹

India határozottan állította, hogy a bíróság joggyakorlatának fényében elengedhetetlen az a tény, hogy Pakisztán nem zárhatja ki a bécsi egyezmény rendelkezést kémkedéssel kapcsolatban.

India továbbá úgy vélte¹²⁰ hogy Pakisztán 2008-as megállapodására való hivatkozása szintén irreleváns. Ugyanis India szerint a (vi) bekezdés Pakisztán szerinti értelmezése ellentétes a megállapodás preambuluma szellemével, valamint a bécsi egyezmény 41. cikke által biztosított joggal.¹²¹

India megemlítette, hogy Jadhav Úr édesanyjával és feleségével először 2017. december 25-én találkozhatott. Azt állította India, hogy e találkozás csak is a pakisztáni propaganda célból történt meg. Tiltakozott továbbá az ellen is India, hogy Jadhav családjának biztonságáról nem gondoskodott Pakisztán az ott-tartózkodásuk alatt. India részletes beszámolót adott Pakisztán

¹¹⁸Jadhav (India v. Pakistan), Counter-Memorial of the Islamic Republic of Pakistan, I.C.J., 13 December 2017, (142-149. bekezdés) 127-135. o.

¹¹⁹Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London (2019) 7. o.

¹²⁰Uo. 8.o.

¹²¹1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról. 41. cikk

magatartásáról és arra a következtetésre jutott, hogy már a kezdetektől fogva rosszhiszeműen járt el Pakisztán, és nem tisztázta az egyértelmű tényeket a bíróság döntésének elősegítésének érdekében.¹²²

Ezekre a kijelentésekre Pakisztán annyit válaszolt, hogy India csupán félrevezetni szeretné a bíróságot.

¹²²Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London 2019. 8. o.

VI. A Jadhav ügyben hozott ítélet

Már a kezdetekben megállapította a bíróság, hogy az opcionális jegyzőkönyv 1. cikke alapján joghatósággal rendelkezik és tárgyalhatja az ügyet. Ezt követően a befogadhatóság kérdésében a bíróság elutasította Pakisztán érveit és megállapította, hogy India keresete befogadható.¹²³ Utalva Pakisztán azon állítására miszerint Indiának ki kellett volna meríteni-e a rendelkezésre álló vitarendezési mechanizmusokat, a bíróság kimondta, hogy az opcionális jegyzőkönyv II. és III. cikkének alkalmazása nem előfeltétele a bíróság joghatóságának igénybevételéhez. Ennél fogva India nem volt köteles a vitás kérdések rendezésére szolgáló mechanizmus keretében megoldásokat, jogorvoslatot keresni mielőtt a bírósághoz fordult volna.

Továbbá a bíróság megállapította, hogy Pakisztán azon állításai miszerint nem volt megállapítható Jadhav Úr állampolgársága nem elfogadható, ugyanis mind a kettő fél indiai állampolgárként kezelte Jadhav-ot az ügy Nemzetközi Bíróság elé kerülése előtt.

A bíróság ítéletében megállapította, hogy annak ellenére, hogy a kémkedés esetét külön nem tárgyalja a bécsi egyezmény, annak 36. cikke alkalmazandó külföldi állampolgár letartóztatása, őrizetbevétele vagy elfogása esetén.¹²⁴ Emellett hangsúlyozta a bíróság, hogy azért nem szerepel és nem is fog a kémkedés esete a bécsi egyezményben mert lehetőséget adna az államoknak, hogy ezt úgy értelmezzék, hogy a nemzetközi jog szinte határok nélkül engedélyezi a kémkedést és ez ellentétes lenne az egyezmény céljával. A Nemzetközi Bíróság elutasította Pakisztánnak azt az érvét is, hogy jelen ügyet a szokásjog szabályozza és nem pedig a bécsi egyezmény 36. cikke, mivel az kifejezetten a konzuli hozzáférés kérdésével foglalkozik és szabályozza. Nem kivételez kémkedési vagy kettős állampolgársági esetekre vonatkozóan sem.¹²⁵

A bíróság utalt India és Pakisztán között létre jött 2008-as Megállapodás preambuluma is, amely így szól: „ az egyik ország állampolgárainak a másik országban történő letartóztatása, fogva tartása vagy bebörtönzése esetén az emberi bánásmód céljának elmozdítása érdekében

¹²³International Court of Justice, Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) (2024. 05. 07.)

<https://www.icj-cij.org/case/168>

¹²⁴Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London: 2019: Jadhav (India V, Pakistan): The case os two winners: 9. o.

¹²⁵Uo.

minden szükséges intézkedést meg kell tenni”. A bíróság megállapította, hogy a (vi) pont diszkrecionális hatalomként és nem pedig jogként való értelmezése ellentétes lenne a preambulummal.

A bíróság úgy vélekedett, hogy Pakisztán érveiben nem vitatta, hogy elmulasztotta tájékoztatni Jadhav Urat a 36. cikkből származó jogairól, hanem ehelyett Pakisztán végig azt állította, hogy a jelen eset kivételt képez a 36. cikk alkalmazása alól. Ennek ellenére ítéletében a bíróság megállapította, hogy Pakisztán megsértette a bécsi egyezmény 36. cikkének (1) bekezdésének b) pontja szerinti kötelezettségeit.¹²⁶

Az India kontra Pakisztán ügyben a bíróság ismételten elemezte a „ késedelem nélkül” kifejezés jelentését, annak érdekében, hogy megállapítsa Pakisztán elmulasztotta tájékoztatni a fogvatartott indiai állampolgárt. Ugyanis Pakisztánnak már a letartóztatás pillanatában elegendő információja volt arról, hogy Jadhav indiai állampolgár. Így már ekkor életbe lépett a 36. cikk (1) bekezdés b) pontja szerinti kötelezettsége.

A bíróság megjegyezte továbbá, hogy a letartóztatás és India értesítése között három hét telt el.¹²⁷ A nemzetközi bíróság utalt az Avena ügyben hozott végzésére melyben megállapította, hogy a „ késedelem nélkül” kifejezés nem jelenti feltétlenül azt, hogy „ azonnal a letartóztatás után”, viszont a jelen esetben úgy vélte, hogy nem volt indokolt az ilyen fajta késedelem és ezáltal a kötelezettség megsértését jelentette a késve történő tájékoztatás Pakisztán részéről.

A bíróság azt is vizsgálta döntéshozása során, hogy Pakisztán megsértette-e a konzuli hozzáférés biztosítására vonatkozó kötelezettségét a bécsi egyezmény 36. cikk (1) bekezdésének a) és c) pontja alapján.¹²⁸

Megállapította, hogy nincs kétség afelől, hogy Pakisztán elmulasztotta biztosítani a konzuli hozzáférést Jadhav Úr számára, annak ellenére is, hogy India többször kérelmet nyújtott be ennek érdekében.

Továbbá megjegyezte, hogy nem háríthatja el a kötelezettségeit Pakisztán azzal az érveléssel, hogy India nem működött együtt a Jadhav elleni vizsgálatokban, ugyanis Pakisztán kötelezettségei a 36. cikk alapján függetlenek és abszolútok. Nem mentesíti emellett Pakisztánt

¹²⁶Uo. 10. o.

¹²⁷Uo.

¹²⁸Uo.

az, hogy Jadhav választhatott volna egy helyi ügyvédet az alól, hogy a küldő állam konzulátusa gondoskodjon a megfelelő jogi képviseléről.¹²⁹

Ebből kifolyólag Pakisztán szándékosan sértette meg az egyezmény több pontjából származó kötelezettségét.¹³⁰

A Jadhav ügy 2019-es ítélete hosszasan magyarázta az egyezmény és a kétoldalú konzuli megállapodások közötti kapcsolatot. Ebben az esetben Pakisztán az India és Pakisztán közötti 2008-as Konzuli Hozzáférési Megállapodás rendelkezéseire hivatkozott: “Politikai vagy biztonsági okokból történő letartóztatás, fogva tartás esetén mindkét fél megvizsgálhatja az ügyet annak érdemei alapján”.¹³¹

Pakisztán fenntartotta, hogy az India és Pakisztán közötti konzuli hozzáférés kérdését nem az egyezmény, hanem a 2008-as Megállapodás szabályozza. Pakisztán véleménye szerint Jadhav állítólagos kémkedési és terrorista tevékenységeinek jellege és körülményei az ő letartóztatását egyértelműen a 2008-as Megállapodás rendelkezéseiben foglalt nemzetbiztonsági minősítés alá helyezik. Pakisztán tehát azt állítja, hogy jogosult volt az adott eset körülményei között “az ügy érdemei alapján” megvizsgálni Jadhav Úr konzuli hozzáféréseinek kérdését, és hogy a 2008-as Megállapodás megfelelően tekinthető az Egyezmény rendelkezéseit “kiegészítő” vagy “bővítő” dokumentumnak.¹³²

India azonban azzal érvelt, hogy a kétoldalú szerződések nem módosíthatják az egyezmény 36. cikkében meghatározott jogokat és kötelezettségeket. India álláspontja szerint a 2008-as Megállapodás szövegében semmi sem utal arra, hogy India vagy Pakisztán valaha is szándékozott volna eltérni a bécsi egyezmény 36. cikkétől. Továbbá India fenntartja, hogy Pakisztán értelmezése ellentétes lenne a bécsi egyezmény 73. cikkével.¹³³

A Bíróság általánosságban támogatta India álláspontját. A Bíróság úgy véli, hogy a 2008-as Megállapodás nem értelmezhető úgy, hogy az megtagadná a konzuli hozzáférést politikai vagy biztonsági okokból történő letartóztatás, fogva tartás vagy ítélet esetén, tekintettel az érintett

¹²⁹Uo.

¹³⁰Uo. 11. o.

¹³¹ Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, ChinaForeign Affairs University, Beijing, China, 2023. 194.o.

¹³²1 Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King’s College London: 2019: Jadhav (INDIA V. Pakistan): The case of two winners: 10. o.

¹³³Uo.

jogok fontosságára, amelyek garantálják a bécsi egyezmény 36. cikkében biztosított jogokat A bíróság továbbá megjegyezte, hogy az egyezményt azzal a céllal fogalmazták meg, hogy amennyire lehetséges, egységes normákat állapítson meg a konzuli kapcsolatokra vonatkozóan. A 73. cikk 2. bekezdésének szokásos értelmezése azt sugallja, hogy összhangban van a bécsi egyezménnyel, hogy csak olyan későbbi megállapodásokat kössenek, amelyek megerősítik, kiegészítik, kiterjesztik vagy kibővítik az eszköz rendelkezéseit, például olyan megállapodásokat, amelyek a Konvenció által nem szabályozott kérdéseket rendezik.

Úgy tűnik, hogy a legutóbbi Jadhav-ügy gyakorlatában a Nemzetközi Bíróság elfogadta az 1963-as ENSZ Konzuli Kapcsolatok Konferenciájának értelmezését, miszerint a 73. cikk (2) bekezdése korlátozza az országokat abban, hogy olyan megállapodásokat kössenek, amelyek eltérnek az egyezmény szabályaitól. Azaz, a bécsi egyezményrésztes államai által később megkötött kétoldalú konzuli megállapodások csak megerősíthetők, kiegészíthetők, kiterjeszthetők vagy kibővíthetők az egyezmény rendelkezéseit, de nem mondhatnak ellent annak. Ez az ítélet fontos iránymutató szerepet játszik a jövőbeli kétoldalú konzuli megállapodások megkötésében, azaz, ellentétben azzal az általános szabállyal, hogy a későbbi szerződés elsőbbséget élvez a korábbival szemben, ha egy állam a jövőben egy kétoldalú konzuli megállapodással próbálja megváltoztatni a bécsi egyezmény vonatkozó rendelkezéseit, akkor csak „pozitívan erősítheti”, nem pedig „negatívan ellentmondhatja” azokat. Alapvetően ez is tükrözi az emberi jogi tényezők hatását a konzuli kapcsolatok jogában.¹³⁴

¹³⁴Uo.

VI. Konklúzió

A Nemzetközi Bíróság már a LaGrand ügyben megállapította, hogy a bécsi egyezmény a konzuli kapcsolatokra vonatkozó 36. cikke egyénileg érvényesíthető jogot biztosít. Az emberi jogok nemzetközi jogba való beépülésének tendenciája alatt az emberi jogok fogalma fokozatosan beépül a nemzetközi jog különböző területeire. Az emberi jogok fogalmának bevezetése a konzuli kapcsolatok jogába azt a célt szolgálja, hogy az egyéni emberi jogok fontosságát beépítse a szuverén államokat képviselő hagyományos konzuli funkciókba.¹³⁵ A többoldalú és kétoldalú egyezményekben elismert konzuli védelem és segítségnyújtás révén az államok biztosítják állampolgáraik jogainak teljes körű védelmét külföldön, ami különösen fontos a büntetőeljárásokkal kapcsolatos ügyekben. Elmondható, hogy a konzuli védelem fontos lépés a külföldiek emberi jogainak védelmében.

Bár a Nemzetközi Bíróság most jobban hasonlít egy bíróságra, mint valaha, továbbra is alkalmatlan fórum az emberi jogok védelmére vagy megsértésük orvoslására.¹³⁶ Csak akkor állnak rendelkezésre ideiglenes intézkedések az egyének jogainak védelmének érdekében, legyenek azok emberi jogok vagy más jogok, ha az államok jogai és az egyének jogai lényegében egybeesnek. Ebben a tekintetben a LaGrand-ügy figyelemre méltó az emberi jogok nyelvén történő bármilyen vita hiánya miatt. Mindazonáltal a Nemzetközi Bíróság döntését az egyéni jogok szerződéses jogból származó joggyakorlatának jelentős fejleményeként kell tekinteni. A nemzetközi bíróság megállapította, hogy bizonyos jogok, amelyek első látásra meglehetősen korlátozottak, szélesebb célokat szolgálnak, és megerősítette, hogy a hatékony jogorvoslatoknak, beleértve az ideiglenes intézkedéseket is, figyelembe kell venniük ezeket a célokat. Bár a Nemzetközi Bíróság elkerülte az emberi jogi joggyakorlatot. Ezeket mostantól úgy kell tekinteni, mint amelyek kritikus célt szolgálnak a külföldi állampolgárok tisztességes tárgyalásának és ítéletének biztosításában. A 36. cikk jogai talán nem érik el az “emberi jogok” megnevezést, de egyértelmű, hogy működésük során olyan jogokat is védhetnek, mint az élethez való jog, amely kétségtelenül megérdemli ezt a megnevezést.¹³⁷

¹³⁵Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China, 2023. 194.o.

¹³⁶Uo.

¹³⁷Uo.

Azonban a bíróság óvatos a konzuli védelem és az emberi jogok közötti kapcsolat tekintetében, mivel közvetlenül nem ismeri el a konzuli hozzáférés jogát, mint emberi jogot. Valójában a konzuli védelem elengedhetetlen az emberi jogok hatékonyságához a törvényes és tisztességes eljáráshoz való jog tekintetében.¹³⁸ Kétségtelen, hogy a külföldi gyanúsítottak csak konzuli védelem révén érhetnek el teljes eljárási egyenlőséget, és ezért a külföldi állampolgárok konzuli segítségnyújtáshoz való jogának megsértése, ahogyan azt az egyezmény 36. cikke előírja, szükségszerűen azt jelenti, hogy megsértették az emberi jogokat a törvényes eljáráshoz és a tisztességes tárgyaláshoz való jog tekintetében a szokásos nemzetközi jogban. Továbbá, a bíróság értelmezése az egyezmény és a kétoldalú megállapodások közötti kapcsolatról tükrözte az emberi jogok hatását a konzuli kapcsolatok jogára, ezért elmondható, hogy az emberi jogi tényezők egyre nagyobb hatással vannak a konzuli védelemre, és a konzuli kapcsolatok joga nagyobb hangsúlyt fog helyezni az emberi jogok védelmére.¹³⁹

Azonban megjegyzendő, hogy nincs jó ok arra, hogy a bíróság tartózkodjon a 36. cikk értelmezésének fejlesztésétől és belső hatáskörének használatától, hogy hatékony megoldásokat nyújtson azok számára, akiket jogaik megsértésével tartottak fogva, azzal a további előnnyel, hogy kikényszeríti a 36. cikk szigorú betartását. A Jadhav-ügyben jelen lévő különleges tényezők jól igazolhatják, hogy a bíróság ebbe az irányba mozdítsa el a jogot.¹⁴⁰

Számos szakirodalom rámutatott, hogy annak ellenére, hogy az egyezmény megalkotásakor ellenezték a részes államok az automatikus értesítési kötelezettség bevezetését, a kodifikáció kezdete során kitűzött cél mégis az egyezmény által biztosított abszolút értesítési kötelezettség bevezetése volt. Mely előírná a fogadó államok illetékes hatóságai számára, hogy tájékoztassák a küldő állam konzuli képviselőjét azon nyomban, ha letartóztatják, börtönbe zárják, őrizetbe veszik vagy bármely más módon fogva tartják a külföldi állampolgárt.¹⁴¹

Azokban az esetekben, amikor külföldi állampolgárok elfogásáról vagy fogva tartásáról van szó, az államok általában minden rendelkezésükre álló eszközt megpróbálnak bevetni állampolgáraik megmentése érdekében. Ez még politikailag érzékenyebbé válik India és

¹³⁸Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China, 2023. 194.o.

¹³⁹Uo. 196.o.

¹⁴⁰Uo.

¹⁴¹11 Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China 190.o.

Pakisztán esetében, ahol a kormányzati retorika rendszeresen vádolja egymást terrorizmus támogatásával és határokon átnyúló beavatkozással.

Az államközi együttműködések alapját a konzuli kapcsolatokon belül a bilaterális megállapodások adják, melyet egyes országokban a konzuli érdekvédelem szabályozása alaptörvényi szinten egészít ki vagy vált fel.¹⁴²

A belső konzuli jog megléte és a konzuli érdekvédelem szabályozása igen változatos az egyes országok között.

Úgy gondolom, hogy nem biztosítana kellő biztonságot a külföldi fogva tartott állampolgárok számára, hogyha az értesítési és tájékoztatási kötelezettség csupán alaptörvényi szinten lenne szabályozva, a bécsi egyezmény módosítása nélkül. Joghatósági problémákat vetne fel, hogy az alaptörvény által biztosított védelem csak a fogadó állam állampolgárai terjed ki vagy az államban tartózkodó külföldi állampolgárokra is.

A Nemzetközi Bíróság elé a bécsi egyezménnyel kapcsolatosan benyújtott ügyek mindegyikében kifogásolták az alperes pozíciót betöltő államok a bíróság joghatóságát.

Így az a rész következtetés vonható le, hogy elengedhetetlen az egységes, törvényi szabályozás a konzuli érdekvédelemmel kapcsolatban.

A Jadhav ügy emlékeztet arra, hogy az olyan vádak, mint a kémkedés, hatással vannak az egyének jogaira és jogaikhoz való hozzáférésükre, még azokra az egyéni jogokra is, amelyeket a nemzetközi jog közvetlenül garantál.

Ugyanakkor pozitív fejlődést mutat az Avena és LaGrand ügyekhez képest, ahol először egy állam parlamentje törvényt hozott a nemzetközi bíróság döntésének végrehajtására, tiszteletet mutatva a bíróság iránt. Bár az ilyen állami intézkedések szándékainak őszintesége továbbra is vizsgálat tárgyát képezheti, megerősíti az államok által a Nemzetközi Bíróság döntésének kötelező jellegéhez fűzött értéket, és általános értelemben erősíti a nemzetközi jog uralmát.¹⁴³

Megvizsgálva a Jadhav, Avena és a LaGrand ügyet hamar nyilvánvalóvá vált, hogy szükséges lenne az automatikus értesítési kötelezettség bevezetése. Esetlegesen a bécsi

¹⁴²Sabina Veneziano: The right to consular notification: The culture bridge to foreign national's due process rights 533. o.

¹⁴³Ankit Malhoutra, Faizan Ahmad, Rethinking the Jadhav case, Influence aftermath and enforcement 276.o.

egyezmény megfelelő módosítása, vagy egy jogértelmezési javaslat, amit a Nemzetközi Bíróságnak követnie kellene.

A külföldi állampolgárok egyik legfontosabb joga, hogy letartóztatásuk esetén kapcsolatba léphetnek az állampolgárságuk szerinti konzullal,¹⁴⁴ azonban jelen szabályozás alapján, erre akkor kerül sor, ha az érdekelt személy ezt kifejezetten kéri és csak ezt követően a fogadó állam illetékes hatóságai kötelesek késedelem nélkül értesíteni a küldő állam konzuli képviselőjét.

Bár mind a három eset különbözik egymástól, jelentős közös vonásként felfedezhető bennük, hogy a kérelmezők elsősorban a konzuli kapcsolatokról szóló bécsi egyezmény 36. cikkére alapozzák érveiket kérelmükben. Valamint ezeknek az ügyeknek a háttere nagyon hasonló, mivel a fogadó államokat azzal vádolták, hogy nem tájékoztatták a külföldi gyanúsítottakat az egyezmény szerinti jogaikról, ami a konzuli védelem jogának állítólagos megsértéséhez vezetett. Ez elkerülhető lehetne azzal, hogy a fogvatartott személynek nem kell kérnie, hogy kapcsolatba léphessen a konzullal, hanem a fogadó államnak abszolút kötelezettsége a jogok ismertetése mellett a küldő állam konzulátusának értesítése.

Kettéválaszthatatlan kapcsolat áll fenn a letartóztató államnak a tájékoztatási kötelezettsége¹⁴⁵ és a letartóztatott személy jogai között. Elengedhetetlen lépés a fogadó állam részéről a külföldi fogva tartott tájékoztatása az egyezmény 36. cikkéről a letartóztatáskor.

Ebből arra lehet következtetni, hogy a konzuli értesítési kötelezettség egyfajta biztonsági intézkedésként működik az államok között, arra az esetre, ha a fogadó állam elmulasztja az egyén értesítését jogairól.

Továbbá a Bíróság Jadhav ügyben hozott ítéletében megállapította, hogy annak ellenére, hogy a kémkedés esetét külön nem tárgyalja a bécsi egyezmény, annak 36. cikke alkalmazandó külföldi állampolgár letartóztatása, őrizetbevétele vagy elfogása esetén.

Kiemelendő, hogy az automatikus értesítési kötelezettség bevezetése elengedhetetlen a jövőbeni igazságos tárgyalások lefolytatása érdekében.

Mint korábban kifejtettem a bécsi egyezmény jelenleg nem tartalmaz kötelező érvényű rendelkezést az automatikus értesítési kötelezettségről,¹⁴⁶ amikor egy külföldi állampolgárt

¹⁴⁴1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

¹⁴⁵1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 36. cikk

¹⁴⁶1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

letartóztatnak vagy fogva tartanak. Az értesítési kötelezettség jelenleg az érintett személy kérésére történik.

Úgy gondolom, hogy az egyezmény 36. cikkének módosítása¹⁴⁷ esetlegesen pozitív változást hozhat a konzuli védelem érvényesülésében. Hogyha a fogadó állam hatóságai kötelesek lennének haladéktalanul értesíteni a külföldi állampolgár államának legközelebbi konzulátusát minden olyan esetben, amikor az adott személyt letartóztatják vagy fogva tartják, függetlenül attól, hogy az érintett személy kéri-e az értesítést vagy sem. Az értesítésnek tartalmaznia kellene a fogva tartás okát és körülményeit.

Végezetül pedig kiemelendő, hogy az automatikus értesítési kötelezettség biztosítaná, hogy a külföldi állampolgárok megfelelő konzuli segítséget kapjanak, ami egyben alapvető emberi joguk is. Emellett az automatikus értesítési kötelezettség csökkentené, annak a kockázatát, hogy a fogva tartott személyek jogai sérüljenek, és biztosítja a konzulátusok gyors beavatkozását.¹⁴⁸ A nemzetközi kapcsolatokat is erősítené a bevezetése, mivel ezáltal hozzájárulna a nemzetközi kapcsolatok és a kölcsönös bizalom erősítéséhez az államok között.

¹⁴⁷1987. évi XII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról 36. cikk

¹⁴⁸Ankit Malhoutra, Faizan Ahmad, Rethinking the Jadhav case, Influence, Aftermath, and Enforcement 276.o.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

1. Csatlós Erzsébet: A konzuli védelem európai közigazgatása. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2019
2. Martonyi János: Diplomáciai Lexikon. Budapest, Éghajlat Könyvkiadó, 2019.
3. Sen, B., Consular Functions. A Diplomat's Handbook of International Law and Practice, 1988.

Tanulmányok:

1. Advisory Opinion OC-16/99 of October 1, 1999, "The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law", Inter-American Court of Human Rights (IACrtHR)
2. Ankit Malhoutra, Faizan Ahmad, Rethinking the Jadhav Case: Influence, aftermath, and enforcement
3. Hoorens, S., Nederveen, F., Niemi, T. E., Jordan, V., Cox, K., & Bentinck, M. Consular services to citizens abroad: insights from an international comparative study. RAND Corporation, 2019
4. Intern, International Residual Mechanism for Criminal Tribunal, The Hague. Obtained Bachelor of Laws (B.L.S./LL.B.) from University of Mumbai (2017), Master of Laws (LL.M) from King's College London, 2019.
5. International Committee of Jurists, Military Injustice in Pakistan, 2016.
6. Jennifer Lynne Weinman : The Clash Between U.S. Criminal Procedure and the Vienna Convention on Consular Relations, 2002.
7. John Quigley, The United States' Withdrawal from International Court of Justice Jurisdiction in consular cases: Reasons and Consequences
8. Legal Studies Paper No. 2017-54 in Paula Wojcikiewicz Almeida and Jean-Marc Sorel (eds.), "Latin America and the International Court of Justice: Contributions to International Law", Routledge, 2017

9. Michail Vagias Senior Lecturer, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences Majed Dib LL.B. Candidate, Faculty of Public Management, Law & Safety, The Hague University of Applied Sciences, "If he so requests?" The Jadhav Judgment and Article 36(1)(b) of the Vienna Convention on Consular Relations.
10. Michel James Polak, The Jadhav Case and the right to consular assistance: ,confessions', spies, and remedies in international law, 2018.
11. Sabina Veneziano: The right to consular notification: The culture bridge to foreign national's due process rights
12. Stefan Kirchner: The Right to Consular Assistance: Is the Vienna Convention on Consular Relations Self-Executing?
13. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), Judgement, I.C.J. Reports, 1980.
14. Wang Jia, Chen Xinyi, A comment on Cases Concerning Consular Protection of the International Court of Justice, China Foreign Affairs University, Beijing, China

Szakmai blogbejegyzések:

1. European Justice, https://e-justice.europa.eu/150/HU/international_case_law (2024. 07. 26.)
2. Konzuli kapcsolatok, Becánics Adrienn, 2018 <https://ijoten.hu/szocikk/konzuli-kapcsolatok> (2024.07.21.)

Nemzetközi szerződés:

1. 1987. évi XIII. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról

Internetes források:

1. (2024.03.11.)
2. Becánics, A. Konzuli kapcsolatok. Internetes Jogtudományi Enciklopédia, 2018. <https://ijoten.hu/szocikk/konzuli-kapcsolatok#block-227> (2024.06.28.)
3. Cambridge University: Jadhav case (India v. Pakistan) <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/jadhav-case-india-v-pakistan/DD5928FD5A298073FAC9970811419AED> (2024. 03.07.)

4. Európai Tanács, Az Európai Unió Tanácsa
<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/consular-protection/> (2024.03.07).
5. International Court of Justice: Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/128> (2024.07.24.)
6. International Court of Justice: LaGrand (Germany v. United States of America) <https://www.icj-cij.org/case/104> (2024.04.22.)
7. International Court of Justice: Jadhav (India v. Pakistan), <https://www.icj-cij.org/case/168>
8. Martonyi, J., Diplomáciai Lexikon. Éghajlat Könyvkiadó, 2018.
https://real.mtak.hu/80560/1/diplomaciai_lexikon.pdf (2024. 04. 22.)
9. Stephens, Tim, "The LaGrand Case (Federal Republic of Germany v United States of America) - The Right to Information on Consular Assistance under the Vienna Convention on Consular Relations: A Right for What Purpose?" 2002. (2024.08.23.)
<https://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/MelbJIL/2002/6.html>
10. Vienna Convention on Consular Relations Optional protocol Concerning the Compulsory Settlement of Disputes, 1964
[Chapter III. Privileges and Immunities, Diplomatic and Consular Relations, etc.TITLE : 8. Optional Protocol to the Vienna Convention on Consular Relations concerning the CompulsorySettlement of Disputes. Vienna, 24 April 1963](#) (2024.04.27.)